

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Socioekonomická témata v programech a volebních
kampaních českých politických stran před volbami do
Poslanecké sněmovny v roce 2017**

Kateřina Czyžová

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Studijní program Politologie
Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

**Socioekonomická témata v programech a volebních
kampaních českých politických stran před volbami do
Poslanecké sněmovny v roce 2017**

Kateřina Czyžová

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Petr Jurek, PhD.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2018

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu této bakalářské práce, PhDr. Mgr. Petru Jurkovi, PhD, za jeho cenné rady a připomínky.

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Základní pojmy: volební program, ideologické dimenze, socioekonomická témata	9
3. Konfliktní linie.....	13
4. Stranické rodiny z pohledu socioekonomických témat	19
<i>Liberální a radikální rodiny</i>	20
<i>Konzervativní rodina</i>	21
<i>Dělnická (sociálnědemokratická) rodina</i>	23
<i>Křesťansko-demokratická rodina</i>	24
<i>Komunistická rodina</i>	25
5. Stranické rodiny v České republice, důležitá témata před volbami	27
6. Volební programy politických stran ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2017	30
<i>Hnutí ANO</i>	30
<i>Občanská demokratická strana (ODS)</i>	33
<i>Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM)</i>	35
<i>Česká strana sociálně demokratická (ČSSD)</i>	38
<i>Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL)</i>	40
<i>TOP 09</i>	43
7. Závěr	47
Seznam literatury	50
Resumé	55

1. Úvod

Volby do Poslanecké sněmovny (PS) Parlamentu České republiky jsou tématem, které je ve všech zpravodajských médiích i na sociálních sítích v období před jejich konáním sledováno pokaždé velmi podrobně. Politické strany a hnutí se snaží za pomoci stále pečlivěji promyšlených a co nejpoutavěji realizovaných kampaní voliče přimět, aby svůj hlas pro příští volební období odevzdali právě jim. Jedním z cílů kampaní je přesvědčení nerozhodnutých voličů, ale důležitá je také mobilizace těch, kteří obvykle k volbám nechodí. Strany se je snaží přesvědčit o tom, že je jejich účast důležitá, protože rozhoduje nejen o jejich ekonomickém blahobytu, ale také o dalším směřování státu v rovině ideové.

Jedním z nejdůležitějších zdrojů, ze kterých mohou občané čerpat, aby si mohli vytvořit určitou ucelenou představu, co která strana nabízí a propaguje, je politický program. Politické strany i hnutí vypracovávají své programy, v nichž se snaží zahrnout taková témata, která občany nejvíce zajímají. Zároveň si voliči mohou z programů vytvořit představu, kam se chce daná politická strana nebo hnutí v budoucnu ubírat. Cíl jednotlivých stran je však vždy stejný, a to oslovit voliče a získat jejich hlas. Témata, která pro voliče představují velmi důležitý aspekt pro jejich budoucí rozhodování, jsou postoje jednotlivých stran v oblastech nezaměstnanosti, migrace, hospodářství, průmyslu nebo také zdravotnictví. Právě tato témata jsou politickými subjekty nejvíce propagována, jelikož se jedná o každodenní problémy, a proto mohou případné navrhované reformy v těchto konkrétních oblastech na voliče nejvíce zapůsobit. To je důvodem, proč je právě těmto okruhům věnována velká pozornost. Ve volbách do PS v roce 2017 tomu také nebylo jinak.

Pro mou bakalářskou práci budou stěžejní právě socioekonomická témata v programech českých politických subjektů. Budu se zabývat ideologickými názory, ke kterým se konkrétní politické strany hlásí, a budu také analyzovat jejich volební programy právě v rámci socioekonomických témat. Výzkumné otázky bakalářské

práce budou tedy následující: je volební program týkající se socioekonomických otázek v souladu s obecnými idejemi, k nimž se strana hlásí? Lze přiřadit politické strany na základě způsobu, jakým prezentují své případné řešení socioekonomických témat k jedné ze stranických rodin? Cílem práce bude jejich zodpovězení na základě rozboru jednotlivých rodin. Analýza socioekonomických témat bude provedena na základě sběru dat týkajících se ideové orientace jednotlivých politických subjektů a následném rozboru jejich programů a kampaní.

Tato práce bude rozdělena na dvě hlavní části. Nejprve se budu věnovat volebnímu programu v obecné rovině, kde vysvětlím oba tyto pojmy, popíšu typy volebních programů a stanovím obecnou charakteristiku socioekonomických témat. Následně se budu zabývat konceptem konfliktních linií, které slouží k vysvětlení podoby stranických systémů a zakládají se na různých zájmech různých skupin ve společnosti. Velice známým politologem, který se zabýval ukotvením konceptů konfliktních linií, byl Stein Rokkan. Ve druhé kapitole této práce se budu zabývat mimo jiné i tímto autorem a jeho pojetím teorie konfliktních linií. Třetí kapitola bude věnována ideologickým stranickým rodinám podle Klause von Beymeho, které představím v rovině socioekonomické, aby se v další části daly jednotlivé politické subjekty k těmto rodinám přiřadit. Pro teoretickou složku své práce budu čerpat převážně z knižních zdrojů a článků z odborných časopisů, které jsou této problematice věnovány.

Ve čtvrté kapitole budu věnovat pozornost konfliktním liniím a stranickým rodinám v České republice, jež zastanou roli vhodného úvodu do praktické části této práce. Dále také rozeberu důležitost socioekonomických témat v rámci společnosti před samotnými volbami. V další kapitole se pak budu zabývat konkrétními politickými subjekty, které jsem si pro tuto práci vybrala. Bude se jednat o šest stran a hnutí, které překročily 5% volební klauzuli nutnou pro vstup do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2013 a zároveň do téhož tělesa kandidovaly i v roce 2017. Jedná se o Hnutí ANO, ODS, KSČM, ČSSD, KDU-ČSL, TOP09. Každé této straně bude věnována zvláštní podkapitola, ve které zanalyzuji

socioekonomická témata v jejich volebním programu, na facebookovém profilu lídra strany a nakonec také televizní rozhovor s představiteli stran, v němž se socioekonomickými tématy zabývají. Na základě nashromážděných dat se pokusím odpovědět na výzkumné otázky této práce. Nejdříve zařadím jednotlivé politické strany a hnutí do příslušných stranických rodin, jež si stanovím v teoretické části. Nakonec se pokusím ověřit, zda dané politické strany fungují v souladu se svou ideovou orientací. Pro druhou část bakalářské práce budu čerpat z odborné literatury, nicméně převážnou část budou tvořit elektronické zdroje, konkrétně zpravodajské webové portály, které se volbami do PS v roce 2017 zabývaly, a dále profily lídrů stran na sociálních sítích a rozhovory s představiteli stran v médiích.

2. Základní pojmy: volební program, ideologické dimenze, socioekonomická témata

Politické strany i jejich samotné strategie a taktiky prošly v minulosti velkými změnami a rozvojem a v dnešní moderní době můžeme být svědky enormního úsilí i energie, které politické subjekty vynakládají ve svých volebních kampaních. Snahou všech stran i hnutí je zprostředkovat voličům vlastní politické vize, programy a dosažené úspěchy. Volební kampaň tak tedy hraje nezanedbatelnou roli v komunikaci mezi stranou a voliči (Bradová 2005: 79). V této kapitole se budu zabývat volební kampaní a volebním programem v obecné rovině, ale především charakteristikou socioekonomických témat, která jsou pro mou práci důležitá, jelikož na jejich základě budu dále postupovat i v dalších kapitolách a následně je analyzovat v rámci volebních programů jednotlivých politických subjektů. Každá politická strana chce být něčím výjimečná a snaží se voličům poskytnout co možná nejlepší možné řešení problémů, které se ve společnosti vyskytují. K tomuto procesu je využíváno mnoho metod, ať už jde o propagaci lídrů stran, vylepování plakátů, veřejné prosazování témat z volebních programů nebo také plně profesionální vedení volebních kampaní.

Výzkumu politických stran, jejich ideologiím a také stranickým systémům je věnováno nepřehledné množství odborných článků. Výzkumu konkrétních volebních programů však není věnováno tolik prostoru. Důležitým pojmem je v této problematice programatika, jež zahrnuje analytickou a metodologickou oblast, ale také jednotlivé typy volebních programů. Politické programy můžeme rozdělit na exekutivní programy a programy politických stran. Prvním zmíněným typem jsou programy, které vytvářejí politiku v konkrétních jednotlivých sektorech, jako např. doprava, ekologie. V rámci trojdimenzionálního pojetí politiky spadají pod oblast *policy*, tedy pod obsahový rámeček politiky (Fiala-Mareš 2012: 5).

Programy politických stran, tedy druhý typ, se zároveň částečně dotýkají oblasti *policy*, ale více zasahují do oblasti *politics*, jelikož díky těmto programům dochází ke střetům s jinými stranami, s vládou nebo také zájmovými skupinami (Fiala-Mareš 2012: 6).

Stranické programy lze zkoumat ze dvou pohledů. Prvním z nich je formální hledisko, tzn. jaký typ stranického programu konkrétní program představuje. Druhým je hledisko ideologické, tedy názorové, jak se na základě programu strana ideologicky vymezuje a jaká nabízí řešení pro konkrétní oblast politiky. Cíle stran lze objasnit pouze s ohledem na zařazení strany k některé ze stranických rodin, což je možno provádět pouze na základě odpovídající programové analýzy, která je schopna rozlišit mezi zásadními koncepcemi, které dávají návod k jednání stran (Fiala-Strmiska 2009: 93–98). V analýze programů je pak potřeba sledovat ty oblasti, v nichž se realizují rozpory, přičemž každý jeden z nich propaguje, alespoň v minimální míře, řešení aktuálních problémů. Arend Lijphart stanovil charakteristiku sedmi ideologických dimenzí, ve kterých podle něj onen střet probíhá. Jedná se o socioekonomickou dimenzi, náboženskou, kulturně-etnickou, městsko-venkovskou dimenzi, dimenzi podpory režimu, zahraničně-politickou a postmaterialistickou dimenzi. Pro tuto práci je stěžejní první zmíněná, a to socioekonomická dimenze, která je v České republice převažující (Hloušek-Kopeček 2005: 24). I to je důvodem, proč jsou socioekonomická témata jedněmi z hlavních bodů programů politických stran. Sociální politika je základem pro jednání politických subjektů, kterými se snaží zlepšit životní podmínky společnosti. Různí autoři používají různé definice. Obecně se dá říci, že sociální politika je politika orientovaná na člověka a pomáhá k rozvoji a kultivaci životních podmínek, dispozic, k rozvoji osobnosti a také kvality života. Sociální politiku lze také vnímat jako směr vedoucí k zabezpečení občanů a zajištění sociálního bezpečí v rámci hospodářských a politických možností země, jelikož právě tyto dvě oblasti lze považovat za základní obecné charakteristiky postavení člověka v životě, o něž každý jedinec v určité míře usiluje (Žižková-Krebs 1997: 18).

Další autor, který stanovuje charakteristiku sociální politiky, je T. Humphrey Marshall, který ji vnímá jako politiku vlád, která zahrnuje sociální zabezpečení, sociální pomoc, zdravotní a sociální služby nebo také bytovou politiku (Tomeš 2001: 20–21). Poslední autor, kterého v souvislosti se sociální politikou zmíním, je Igor Tomeš, který sociální politiku charakterizuje jako soustavné a cílevědomé úsilí politických subjektů, které mají za cíl udržet, změnit fungování nebo rozvoj svého či jiného sociálního systému, aby mohly realizovat svou či jinou sociální politiku (Tomeš 2010: 27–29).

Sociálně politická opatření zajišťuje stát, který má všeobecný dosah. Stát plní úlohu ovlivňování všeobecného sociálního ladění společnosti a také zajišťování naplňování ideového rámce různými sociálními politikami prostřednictvím politických kroků. Jedná se například o státní bytové, rodinné, vzdělávací politiky nebo také politiky sociální pomoci. V rámci sociální politiky se řeší zejména pracovní příjem, neschopnost pracovat kvůli nemoci, nehodě nebo stáří. To vše jsou oblasti, jež má stát za úkol zabezpečit buď tak, aby byl občan schopen se o sebe postarat vlastními silami, nebo mu zčásti pomoci právě v rámci sociálního zabezpečení (Žižková-Krebs 1993: 16–17).

Celkově je cílem sociální politiky zajištění blahobytu všem občanům a to nejen ve formě financí, ale také ve vzdělání, bydlení, bezpečnosti, cestování apod. Dalším cílem je vytvořit rovné příležitosti pro všechny (Duková – Duka – Kohoutová 2013: 49). Konkrétní obsah sociální politiky se pak liší podle jednotlivých států, konkrétně v rámci ekonomických a společenských podmínek, kulturní vyspělosti státu a podle jejich tradic (Kotous-Munková-Štefko 2013: 15). Mezi sociální témata tedy můžeme na základě výše zmíněných poznatků zařadit oblasti sociálního zabezpečení, důchodového pojištění, nemocenského pojištění, státní sociální podpory sociální pomoci, zdravotní politiky rodinné politiky, bytové politiky, politiky zaměstnanosti a vzdělávací politiky (Žižková-Krebs 1993: passim).

Ekonomický růst vytváří materiální základ pro rozvoj společnosti, pro naplnění potřeb lidí a také pro zlepšování jejich životní úrovně. To, jak jsou potřeby lidí

uspokojovány, záleží mimo jiné na přerozdělení příjmů z ekonomické činnosti, ale také na hospodářské politice a dalších faktorech (Jeníček-Foltýn 2010: 31). Ekonomická témata zastřešují problematiku daní, podnikání, výroby, obchodu a služeb. Pokud tedy spojíme již zmíněná témata sociální politiky a ekonomiky, získáme tak celkový souhrn témat socioekonomických. Ve své práci budu pracovat s následujícími socioekonomickými tématy: sociální zabezpečení, důchodové zabezpečení, zdravotnictví, rodinná a bytová politika, nezaměstnanost, vzdělávání a daně a podnikání.

3. Konfliktní linie

V této kapitole se soustředím na konfliktní linie (*cleavages*), které představují jakési metaotázkou, jež následně strukturují stranické systémy. Svůj výzkum založím na několika autorech, kteří se problematikou konfliktních linií zabývali. Konfliktní linie jsou historicky důležitým předstupněm typologií stranických rodin, jež budu podrobněji řešit v další kapitole, jelikož se na jejich základě stranické systémy rozdělují na stranické rodiny. Pomocí konfliktních linií lze interpretovat vznik a historický vývoj politických stran a zároveň vysvětlit specifika a podobu jednotlivých stranických systémů. Pro každou stranickou rodinu jsou charakteristické určité rysy, které pak vytváří jádro ideologie dané politické strany. Základní myšlenkou konfliktních linií je předpoklad dlouhodobých konfliktů uvnitř společnosti, jež mají historický původ (Červenka 2006: 115). Pro pojem konfliktní linie neexistuje všeobecně akceptovaná definice. K jednomu z množství autorů, kteří se štěpícími liniemi zabývají, patří německá profesorka Andrea Römmele, která rozlišuje dva přístupy konceptu konfliktních linií, a to sociální a politický. Sociální konfliktní linie je definována jako sociální postoje a chování, které vyplývají z tradiční sociální stratifikace. Politická štěpící linie se pak vyznačuje politickými postoji a chováním (Römmele 1999: 4). Kolem štěpících linií se utváří prostor pro konflikt, a pokud bude štěpící linie dostatečně zasazena do struktury společnosti, projeví se i ve formě vytvoření politické strany, která bude hájit zájmy voličů (Hloušek 2000: 373). Vytvořená politická strana následně zastupuje určitou konfliktní linii. Tento proces se nazývá reformulací konfliktních linií zdola. V tomto případě je společnost restrukturalizovaná, protože se tradiční struktura naruší nebo úplně zničí a dochází ke vzniku nové sociální stratifikace. Strany přijímají nová témata a snaží se i jinými způsoby vymezit vůči svým konkurentům. Dále se také mohou objevovat reformulace konfliktních linií shora, kdy jsou hlavními aktéry politické strany, jež strukturují politickou debatu a zároveň reprezentují politizované konflikty a redukuje je jen na ty významné. Politické strany poté přebírají do svých

programů nová aktuální témata, která mohou vytvořit novou konfliktní linii (Hloušek 2007: 368).

V 60. letech 20. století rozvinuli Seymour Martin Lipset a S. Rokkan svůj koncept konfliktních linií, který se stal nejvyužívanějším pro vysvětlení podoby stranických systémů a také pro utváření dlouhodobých vazeb mezi stranami a voliči (Hloušek 2002: 398). Jejich základní myšlenkou byl fakt, že podoba stranických systémů západoevropských zemí je výsledkem právě dlouhodobých historických procesů uvnitř společnosti. Politické strany se zformovaly jako výsledek vazeb mezi různými skupinami, které reprezentovaly jejich zájmy (Hloušek-Kopeček 2004: 35).

Rokkan s Lipsetem ve své koncepci konfliktních linií vymezili jejich čtyři druhy, ze kterých plynou konflikty odlišných zájmů. Zásadní pro ně byly dvě historické události, které rozdělily celou Evropu. Jednalo se o národní a průmyslovou revoluci. Vliv těchto dvou revolucí Rokkan a Lipset pozorují z teritoriální a funkcionální dimenze (Hloušek-Kopeček 2004: 35–36). Všechny čtyři konfliktní linie se projevovaly v západoevropských státech jako protest proti etablované národní elitě a jejím kulturám (Lipset-Rokkan 1967: 23). Národní i průmyslová revoluce vyvolaly rozsáhlou sociální mobilizaci. Národní revoluce s sebou přinesla vývoj státních center, což se nelíbilo regionálním subkulturám, tudíž vznikl konflikt mezi centrem a periferií (Hloušek-Kopeček 2004: 35). Tento konflikt Rokkan s Lipsetem považovali za rozpor mezi dominantní kulturou centra a odlišnou kulturou skupin, které stojí mimo něj. Odpor se zvedal ze strany regionů s odlišnou historickou, etnickou, jazykovou nebo také náboženskou identitou (Červenka 2006: 115). Další příklad vlivu národní revoluce se týká církevních struktur, jelikož v jejím průběhu vznikl souboj mezi katolicismem a protestantismem, přesněji ve snaze absolutistických států omezit do té doby značnou nezávislost církví a ovládnout sféru společenského života. Církev a její přívrženci se pochopitelně začali bránit a díky tomu se vykonstruoval rozpor mezi ní a státem (Hloušek-Kopeček 2004: 36). Podle Rokkana a Lipseta byla důležitá především reformace, která zapříčinila konflikt mezi reformovanými křesťany a katolíky. Tato reformace se rozšířila do

celé společnosti, načež vznikly také protireformační reakce. V zemích, kde se řešily pravomoci a omezování práv církve, vznikala protestní hnutí, z nichž později vznikly křesťanské politické strany (Červenka 2006: 116).

Průmyslová revoluce zase vnesla do společnosti nové sociální struktury, což vyústilo v nové společenské konflikty. Mimo jiné se také začala rozrůstat městská centra, vůči čemuž se zase vymezoval venkov (Hloušek 2002: 399). Průmyslová revoluce s sebou přinesla urbanizaci Evropy, což obnášelo růst měst z hlediska počtu obyvatel, ale také ekonomicky a politicky. Tímto vznikl třetí Rokkanův rozpor mezi městem a venkovem (Hloušek-Kopeček 2004: 36). Hlavním problémem společnosti, který průmyslová revoluce prohloubila, byl volný trh, který podpořil rozvoj měst a průmyslu. Ceny průmyslových výrobků vzrostly mnohem více než ceny agrárních komodit, což se nejvíce odrazilo v nespokojenosti rolníků. Dalšími podněty pro konflikt mezi městem a periferií byly odlišná kultura, společenský status, hodnotová orientace obyvatel a další. Toto vše pak s rozvojem volebního práva přispělo k vytvoření liberálních, konzervativních či agrárních stran (Červenka 2006: 117).

Poslední čtvrtou konfliktní linií je rozpor mezi zaměstnavateli a zaměstnanci neboli vlastníky a pracujícími, který s sebou také přinesla průmyslová revoluce (Hloušek-Kopeček 2004: 36). Tento rozpor nastal z důvodu odlišných zájmů různých skupin, které byly definovány na základě sociálně ekonomického statusu. Ve společnosti se tak utvořil konflikt na trhu práce a s ním i třídní rozpor (Červenka 2006: 117–118). Tato konfliktní linie byla Rokkanem a Lipsetem označena za nejdůležitější, jelikož byla rozhodující pro výslednou podobu stranických systémů při překonávání poslední fáze demokratizace, myšleno dobou, kdy se plnohodnotnou součástí evropských stranických systémů staly socialistické, respektive sociálnědemokratické strany (Hloušek-Kopeček 2004: 38). Po demokratizaci se dělnické strany staly součástí evropských stranických systémů (Lipset-Rokkan 1967: 46). Na základě této konfliktní linie se profilovala moderní evropská pravice a levice.

Již od počátku devadesátých let se řada politologů snažila o aplikaci konfliktních linií v postkomunistických zemích. Vzhledem k tomu, že v těchto zemích byl průběh odlišný od západních zemí, nebylo jednoduché jej aplikovat. Proto se pro nově vznikající konfliktní linie vyznačují vysokou mírou nestálosti a rozmanitostí, které odpovídají neustáleným sociálním strukturám a stratifikacím. V pozdější fázi demokratické tranzice se tedy v postkomunistických zemích etablovaly další konfliktní linie, které se vyznačují velkou mobilizační silou a také dlouhodobou perspektivou, jelikož v sobě obsahují dvě již výše zmíněné konfliktní linie, a to vlastníci–pracující a centrum–periferie (Hloušek-Kopeček 2004: 49). Jedná se o socioekonomickou a nacionalistickou konfliktní linii. Vzhledem k velké mobilizační síle mají obě tyto nové konfliktní linie dostatečně velký potenciál stát se zásadními pro stranický systém (Hloušek-Kopeček 2005: 3).

Socioekonomická konfliktní linie transformace je založena na konfliktech o podobě, rozsahu a rychlosti privatizace a také liberalizaci ekonomiky (Hloušek-Kopeček 2005: 4). Tato konfliktní linie se následně ještě více přibližuje Rokkanovské linii vlastníci–pracující v případě úspěšné transformace z centrálně plánovaného na tržní hospodářství. Tímto se zrodí konflikt mezi konzervativními a liberálními skupinami, které podporují tržní ekonomiku oproti sociálnědemokratickým stranám, které spíše řeší sociální dopady na společnost. Tato konfliktní linie je typická ve státech, které v transformaci ekonomiky došly nejdál, tedy v České republice, Polsku Maďarsku nebo ve Slovinsku (Hloušek-Kopeček 2004: 50–51). Stranické spektrum v těchto zemích se víceméně koncentruje na ose levice–pravice. V těchto zemích jsou pak stranické systémy stabilnější a politické strany mají propracovanější organizační formy (Hloušek-Kopeček 2005: 7).

Pro státy jako jsou Slovensko, Chorvatsko nebo Estonsko je dominantní spíše nacionalistická konfliktní linie transformace, ve které je obsažena Rokkanova linie centrum–periferie. Tato linie se oproti socioekonomické nezakládá na ideologii, ale na identitě, jež vzniká okolo národních, etnických nebo náboženských odlišností (Hloušek-Kopeček 2005: 5). Země s dominantnější nacionalistickou konfliktní linií

nemají plně rozvinutý stranický systém, politické strany mají tendenci opírat se o silného vůdce (Hloušek-Kopeček 2005: 7).

Rokkanova práce byla pro mnohé další autory základem, který dále rozvíjeli nebo popírali. Mezi autory, které zde zmíním, bude patřit polský politolog Ryszard Herbut, jenž tvrdí, že v případě postkomunistických zemí jde spíše o segmentaci společnosti. Existují zde dělicí linie náboženské, kulturní, třídní, ideologické i etnické, ale díky dlouhodobému homogenizačnímu tlaku komunismu se ještě nedostaly do fáze institucionalizace (Herbut 1998: 132–133). Podle Víta Hlouška (Hloušek-Kopeček 2004: 47) jsou tyto země ještě navíc zatíženy vysokou voličskou volatilitou, negativní identifikací voličů se stranami a odlišným chápáním pojmů „levice“ a „pravice“.

Dalším autorem, jenž se zabývá konfliktními liniemi je Attila Ágh, který jako jeden z mnoha tvrdí, že v postkomunistických zemích existuje konfliktní linie, jež rozděluje bývalé vládnoucí komunistické strany, které se však v průběhu transformace reformovaly, a nové opoziční strany. Ágh tvrdí, že tato konfliktní linie hraje klíčovou roli, protože zmíněné komunistické strany si i nadále udržely velice zásadní postavení ve stranickém systému. Dalším štěpením je podle Ágha linie, která dělí staré a nové strany. Posledním typem je konfliktní linie etnických a nacionalisticky orientovaných stran (Ágh 1998: 115–119).

V 60. a 70. letech 20. století se začalo hovořit o postmateriální dimenzi v oblasti občanských a politických hodnot, jelikož začala narůstat životní úroveň obyvatelstva, (mimo jiné došlo i k prudkému nárůstu počtu vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva). Postmateriální dimenzí se zabýval Ronald Inglehart, jenž ji vymezil jako orientaci na osobní sebevyjádření a individuální kvalitu života, s čímž jsou pak také spojeny vyšší požadavky na širší politickou participaci. Všechny tyto změny přispěly ke vzniku nových konfliktních linií a otevřely tak zároveň prostor pro vznik nových politických subjektů, čímž se změnily také politické i voličské preference (Hloušek-Kopeček 2004: 41–43).

V rámci socioekonomických témat bychom mohli Ághovo rozdělení společnosti chápat ve smyslu levice–pravice. Dalo by se říci, že vládnoucí komunistické strany požadovaly zachování sociálního státu, sociální pomoci obyvatelům, bezplatné zdravotnictví a školství a další témata, která představují levicové ukotvení. Oproti tomu nově vzniklé opoziční strany prosazovaly individuální rozvoj jedince, hájily menší zásahy státu do jejich životů a celkově se vymezovaly v rámci socioekonomických témat opačně než komunistické strany, tedy pravicově. V další konfliktní linii postmateriální–materiální došlo k určité změně. V případě růstu životní úrovně se nároky lidí měnily a tím pádem se měnily také nároky a požadavky na politické strany. Strany, které zastávaly postmateriální hodnoty, v rámci socioekonomických témat prosazovaly rozvoj občanů ve vzdělávání, podnikání a celkově dávaly prostor lidem se samostatně rozhodnout, co chtějí dělat. Tyto politické strany mohly lidem nabízet možnost větší seberealizace, kterou strany, jež zastávaly materiální zásady, nebraly v úvahu. Je zřejmé, že vývojem společnosti se mohou v budoucnu vytvářet nové konfliktní linie. Jakýkoliv problém, jenž trvá dlouhodobě a nějakým způsobem rozděluje společnost, se dá považovat za konfliktní linii.

4. Stranické rodiny z pohledu socioekonomických témat

V této kapitole se budu věnovat konceptu stranických rodin, které tvoří hlavní rámec této bakalářské práce. Zajímat mě bude zejména jejich postoj k socioekonomickým tématům. V typologii stranických rodin došlo k průlomů až v závěru 20. století. Stalo se tak v důsledku rozpadu tradičního prostředí, který zapříčinil proměnu konfliktních linií. Nastala eroze pevných hranic mezi voličskými segmenty a zároveň došlo k transformaci politické orientace mnoha stran (Hloušek-Kopeček 2010: 15–16).

Za otce konceptu stranických rodin lze považovat německého politologa Klause von Beymeho a jeho dílo *Parteien in westlichen Demokratien*, z roku 1982. Anglický překlad tohoto díla (*Political Parties in Western Democracies*), ze kterého budu ve své práci čerpat, vyšel o tři roky později. Von Beyme ve své knize vymezil devět kategorií stranických rodin, které nazýval taktéž rodinami duchovními. Jednalo se o liberální a radikální rodiny, konzervativní rodinu, rodiny dělnické (myšleno sociálně-demokratické a socialistické), regionální a etnické, agrární, křesťanskodemokratické, komunistické, extrémně pravicové a ekologické rodiny (von Beyme 1985: 29). Při vymezení těchto stranických rodin postupoval von Beyme vývojově, tudíž se orientoval podle toho, jak historicky tyto rodiny vznikaly a taktéž zohledňoval již zmíněné Rokkanovy konfliktní linie. Von Beyme obzvláště upozorňoval na vyvolávací podněty, které byly důvodem vzniku konfliktních linií a které zároveň ovlivnily tradici a identitu rodících se stran, jež vytvářejí jejich společný historický (genetický) původ jednotlivých stranických rodin. Dalším a důležitým aspektem, se kterým von Beyme pracoval při své typologii, je ideologické vymezení, tzn. společné hodnoty, normy a programové principy stran (Hloušek-Kopeček 2010: 16–17). Von Beyme později na začátku 90. let ve svém výzkumu dále pokračoval a pokusil se svůj koncept aplikovat na postkomunistické země. Postkomunistické strany rozdělil na hnutí/strany fóra, křesťanské demokraty, liberály (liberálně-konzervativní strany), sociální demokraty, reformní komunisty,

ekology, nacionalisty, etnické a regionální strany a funkční skupiny. Hnutí fóra reprezentují ty formace, jež seskupují ideově heterogenní politické proudy při odstraňování starého komunistického režimu a vytváření režimu nového. V těchto formacích se velice rychle zdůraznily ideově-politické rozdíly, což způsobilo jejich rozpad (Hloušek-Kopeček 2010: 17).

Von Beymeho koncepce se stala inspirativní pro mnoho dalších autorů. Jedním z nich je M. Gallagher, který se svými kolegy, stejně jako von Beyme, vychází z Rokkanových konfliktních linií. Své stranické rodiny Gallagher klasifikuje na základě tří kritérií, a to genetického původu, mezinárodních vazeb a programové politiky (Gallagher-Laver-Mair 2001: 202–203).

Dále se budu zabývat konkrétními stranickými rodinami. Von Beyme svou typologii rodin založil na třech aspektech, jak již bylo zmíněno výše. Každou ze stranických rodin budu charakterizovat na bázi jejich ideologie v rámci socioekonomických témat. Podrobněji se budu zabývat pouze těmi stranickými rodinami, jež jsou pro můj výzkum podstatné. V České republice sice existují politické strany všech ideologických rodin, avšak ne všechny jsou relevantní, jelikož např. nedosáhly volebních výsledků, které by jim zajistily překlenutí 5% volebního prahu nutného pro získání mandátů v PS nebo byly zastoupeny v parlamentu pouze v počátcích vývoje stranického systému či v něm sehrály významnou roli pouze v jednom volebním období. Jedná se o zelenou stranickou rodinu, regionální a etnické rodiny, agrární rodinu a rodinu krajní pravice (Mareš 2002: 121–149).

Liberální a radikální rodiny

V mnoha zemích termín liberální získal svůj skutečný význam jen díky postojům, jež prosazovala francouzská revoluce. Někteří autoři považovali liberální strany, společně s těmi demokratickými a socialistickými, jako součást revolučních stran, ale von Beyme to vyvrací. Von Beyme tvrdí, že liberálové nebyli v žádném případě příznivci revoluce a jako hlavní aspekt pro toto tvrzení udává postoj stran k obnovení starému režimu, ve kterém liberálové zaujímalí postavení opozice, tedy

byli proti. Dokonce zmiňuje, že radikalismus je často označován jako varianta liberalismu (von Beyme 1985: 32–33).

Základem liberálního přístupu byla víra v lepší podstatu člověka a také víra v rozum. Principy svobody byly doplněny o potřeby rovnosti. Liberalismus představoval boj proti diskriminaci, boj za politická práva menšin. Nicméně velká liberální rodina také naráží na dělení uvnitř rodiny, kde liberální pravice reprezentuje individualistické, anti-centralizační a anti-étatistické myšlenky, a demokratická levice pak reprezentuje aktivní zasahování státu a lidská práva. Radikálové tedy stojí někde na pomezí těchto dvou. Radikální strany se objevily spíše v těch místech, kde byl kladen větší důraz na masovou participaci a demokracii (von Beyme 1985: 32–33).

Liberálové, na rozdíl od radikálních demokratů, byli podporovatelé soukromého vlastnictví. Radikálové jsou dokonce často označováni jako komunisté po roce 1848. Okolo roku 1960 se objevilo mnoho mladých liberálů, jež přijali za své socialistické ideály. Ale jejich hlavním konceptem byla orientace na tržní ekonomiku. Soukromý sektor by měl zůstat a soukromé podnikání a vlastnictví malých a středních firem by mělo být také podpořeno. Na evropském kontinentě byly liberální strany horlivější než ty křesťansko-demokratické, jež byly jejich největšími soupeři během druhé světové války.

Jejich program se také rozvinul. Evropští liberálové zdůrazňují lidská a civilní práva, pluralismus a religionismus (von Beyme 1985: 36–39). Největší změna v programu liberálů nastala na poli sociální politiky. Ve volebních programech začali upřednostňovat zodpovědnost jedince před solidaritou společnosti. Jako další rys liberálních stran je kladení velkého důrazu na vzdělávací politiku, jež pro ně byla charakteristická v minulosti i dnes (von Beyme 1985: 39).

Konzervativní rodina

Zobecnit programové principy konzervativních stran pro vícero zemí je ještě složitější než zobecnění programů stran liberálních, a to ze dvou důvodů. První je,

že konzervativní myslitelé a politici mají tendenci definovat sebe sama jako pragmatické odpůrce obecných teorií. Druhým jsou konzervativní programy, jež podstoupily dalekosáhlejší změny než doktríny jiných politických skupin. Při pokusu o vypracování základních pravidel konzervatismu vznikly tyto principy: víra v božskou prozřetelnost, smysl pro božské tajemství a bohatství tradičního života, podpora řádu, stratifikace společnosti, uznání soukromého vlastnictví a svobody, víra v tradice a tradiční práva, jakožto uvědomění si, že reforma a změny nejsou stejné, a že pomalá změna je prostředkem stability. Konzervativci nejsou zastánci víry v pokrok a mají pesimistické domněnky o podstatě člověka. Oba tyto aspekty se však snaží vykompenzovat opatřeními ze strany státu. Konzervativní strany, častokrát více než ty z liberálního centra, uznávají benefity sociální politiky, která byla původně považována za patrimonialní (von Beyme 1985: 48–49).

Konzervativci postupem času změnilí svůj pohled na ekonomický systém. Konzervatismus se po válce objevoval jako standardní nositel koncepce ekonomie volného trhu a s vymezením se vůči plánování a státu blahobytu. Složitý proces nastal u konzervativců tehdy, když museli akceptovat principy, které původně odmítli, a které jejich oponenti, liberálové a radikálové, podporovali. Jednalo se o lidská práva, suverenitu lidí, distribuci moci, parlamentarismus (von Beyme 1985: 51).

Starší konzervativci byli obecně proti moderní kapitalistické ekonomice. Moderní konzervativci toto překonávají a v mnoha případech přejímají liberalismus jako převažující postoj k hospodářské politice. Jeden z hlavních důvodů, proč došlo u konzervativců ke změně ideologie, je ve změně sociálního základu. Konzervatismus byl do značné míry záležitostí šlechty a duchovních. Později se velká část střední a vyšší střední třídy stala konzervativci a ve 20. století už pak neplatila rovnice, že každý pracovník rovná se člen dělnické strany. Toto pravidlo ztrácelo na významu a přibyl tak prostor pro nábor do konzervativních stran (von Beyme 1985: 42).

Dělnická (sociálnědemokratická) rodina

Konflikt mezi konzervativci a liberály zůstal nevyřešen do té doby, než se na scéně objevila nová síla, nacionalismus, nebo nová skupina socialistů, kteří s sebou přinesli nové světlo (von Beyme 1985: 59–60).

Obsah programů socialistů závisel na rovnováze sil mezi dvěma pilíři dělnického hnutí, politické strany a odborového hnutí. Navzdory ideologickým organizačním rozdílům mezi individuálními socialisty a sociálními demokraty, se celkově prezentovali relativně jednotně. Ideologie socialistů je taktéž těžko identifikovatelná, ale existují obecné principy, které se vyskytují v jejich programech. Tam, kde se oddělení státu od společnosti stalo základem ideologií liberálních stran, tam socialistické strany viděly mezi těmito dvěma aktéry silnou propojenost. Zásahy státu do ekonomiky byly obhajovány s proměnlivou intenzitou (von Beyme 1985: 65).

Všechny dělnické strany staví jako prioritu plnou zaměstnanost a přijetí keynesiánské strategie¹. Podle Marxe je otázka vlastnictví základní otázkou pro hnutí. Mnoho socialistů převzalo Marxovou zkrácenou verzi, v jejímž znění se říká, že komunisté mohou všechny své teorie sjednotit do jednoho stanoviska, a to sféru soukromého vlastnictví. Soukromé vlastnictví vidí sociální demokraté tak, že z velké míry se jedná o pracovní sílu, která je zaměstnána v zemědělství a obzvláště družstva hrají důležitou roli v jejich ideologii. U ostatních stran tato témata hrají jen zanedbatelnou roli. Průmysl je také důležitým tématem (von Beyme 1985: 68–69).

Sociálně demokratické strany se v severní a střední Evropě snažily o plnou socializaci. Ústředním cílem byl socialismus s dělnickou samosprávou v tržní ekonomice. Schopnost implementovat demokratický socialismus byla však daleko za jejich očekáváním z roku 1945 a mnoho stran se tak ideologicky přeorientovalo. Po druhé světové válce dělnické strany také změnilly svou strategii. Sociální

¹ Keynesiánská ekonomika je ekonomická teorie celkových výdajů v ekonomice a jejich vlivů na produkci a inflaci. Zakladatel, John Maynard Keynes, obhajoval zvýšené vládní výdaje a nižší daně, aby stimuloval poptávku a vytlačil globální ekonomiku z deprese.

demokratické strany se staly catch-all stranami, aby posílily své šance na vládnutí a postupem času přestaly cílit výhradně na dělníky. To vše se stalo s ohledem na změny, jež nastaly ve vývoji střední třídy (von Beyme 1985: 70–78).

Křesťansko-demokratická rodina

Křesťanské strany vznikaly jako protireakce vůči liberálním stranám a sekulárním právním předpisům, kterých se obávali věřící, i když protest vůči legislativě týkajících se vzdělávání byl někdy záměrnou ofenzívou církve. Přestože jsou křesťanské doktríny starší než doktríny socialistů, nestala se křesťanská hnutí tak významnou silou, jako hnutí socialistická, s nimiž bylo potřeba počítat v politickém prostoru každé země (von Beyme 1985: 83–84).

Křesťanskodemokratické strany byly více orientovány na program než liberální a konzervativní strany. Křesťanští demokraté mají společnou tradici v papežských encyklikách. Víra křesťanům zanechává určitou míru svobody ve světských záležitostech, jelikož v Bibli není psáno nic o politickém chování. Část katolíků přijala koncept strany, která by vyrovnala rozdíly mezi společenskými třídami a dodržovala křesťanskou sociální etiku. Křesťanští demokraté se na rozdíl od socialistů považovali za stranu státní a politiky třídních rozdílů a chtěli se zaměřit na třídu sociálně slabších (von Beyme 1985: 89–92).

Mnoho křesťansko-demokratických programů začíná obecným stanoviskem křesťanských hodnot. Konkrétně principy křesťanství jsou nejdůležitějšími morálními problémy, mezi něž patří například i otázka potratů. Křesťanské strany mají ve svých programech dále body týkající se vzdělávací politiky. Mnoho politických křesťanských hnutí se angažuje v protestech proti liberální a sekulární² legislativě ve školách (von Beyme 1985: 92–93).

Křesťanští demokraté předpokládali, že může být nalezena střední cesta mezi kapitalismem a socialismem. Některé strany mluvily o tržní ekonomice. Všichni křesťanští demokraté jsou pro co nejmenší zásahy státu a také omezení státního

² Sekulární stát je takový stát, kde je (jakákoliv) církev od něj odloučena.

sektoru ekonomiky s různým důrazem. Podle křesťanských demokratů je nezbytná plánovaná a státem řízená ekonomika, v nichž musí být rozvíjena distribuce kapitálu a práce. Ve společnosti se nemají vyskytovat malé skupiny lidí, jež žijí výlučně na kapitálových ziscích, ale ani ti, kteří žijí jen z mezd. Občané by měli čerpat příjmy z různých zdrojů (von Beyme 1985: 94).

Sociální politika je ve většině programů stále považována za oblast státních intervencí. Nicméně myšlenka rozšiřování základního sociálního práva se po válce trochu upozadila, mimo jiné také díky vlivu liberálních a konzervativních myšlenek. Princip solidarity byl velice podobný tomu, jež prosazovali sociální demokraté (von Beyme 1985: 95).

Komunistická rodina

Komunistické strany, dokonce více než socialistické strany, od nichž se odtrhly, samy sebe viděly jako nový typ strany. Z ideologického hlediska kritizovaly komunistické strany odklon sociálnědemokratických stran od představy o revoluční změně politického režimu. Žádná jiná strana není tak pevně vázána ke své ideologické koncepci jako komunisté a pro vstup do Kominterny³ bylo zapotřebí splnit 21 podmínek, jež například znamenaly vojenskou disciplínu, povinnost rozvíjet veřejnou i ilegální strukturu strany, povinnost bránit SSSR, odsuzovat reformátory a další. V roce 1976 se pořádala evropská konference komunistických stran, ze které vzešla nová komunistická platforma, kterou označili jako eurokomunismus. Některé komunistické strany se postupně zbavovaly marxistickoleninské ideologie a ve svých programech se začaly hlásit i k tržnímu hospodářství se sociálním akcentem. Jejich ideje se začaly podobat těm sociodemokratickým, tzn., že kladly důraz na sociální stát a sociální spravedlnost (von Beyme 1985: 104–108).

³ Kominternu byla mezinárodní komunistická organizace pro vývoz revoluce založená v Moskvě. Byla to myšlenka celosvětové strany s místními pobočkami v jednotlivých státech, s cílem vítězství komunismu ve světě.

Euro-komunisté chtěli realizovat socialistickou ekonomiku. Byly dokonce zaváděny nové způsoby, jak toho dosáhnout, nicméně nebyly úspěšné. Na rozdíl od dřívějšího důrazu na proletářský internacionalismus a solidaritu se sovětskou unií, euro-komunisté zdůrazňují odpor proti jakékoliv formě centrálního řízení státu. Mezinárodní solidarita má nahradit proletářský internacionalismus (von Beyme 1985: 107).

Problematika klasifikace ideologických rodin spočívá v částečném překrývání se. Některé politické strany pak mohou zastávat různé názory z více ideologických rodin, a nejsou tím pádem jednoznačně zařaditelné.

5. Stranické rodiny v České republice, důležitá témata před volbami

Pohled na koncept Rokkanových konfliktních linií se v případě postkomunistických států u různých autorů liší. Někteří tvrdí, že Rokkanův koncept na ně nelze aplikovat, jiní jej aplikují pouze na dobu, kdy výzkum prováděli, a pak jsou zde také takoví, kteří se snaží o jakýsi kompromis s využitím speciálních nástrojů pro jejich zkoumání. Vít Hloušek u postkomunistických zemí zavádí nový pojem, a to konfliktní linie transformace, pro něž je charakteristické, že na ně působí v průběhu transformace další procesy. Jedním z nich je iniciace vzniku dalších konfliktních linií a druhým je fakt, že se některé Rokkanovy konfliktní linie dostávají do popředí, ale postupem času se s dalšími volbami stávají nedůležitými a začíná dominovat socioekonomická konfliktní linie transformace.

V České republice se vývoj konfliktních linií v období od roku 1948 do roku 1989 téměř zastavil. Po pádu komunistického režimu byla nejdůležitější konfliktní linií komunisté versus opozice, kterou představovalo Občanské fórum (Hloušek 2000: 380). Úspěch této strany ve volbách roku 1990 přispěl k ukončení relevance této konfliktní linie. V těchto volbách bylo možné zaznamenat další konfliktní linii, a to církev versus stát, který se vymezoval vůči KDU (Křesťanskodemokratické unii). Tato strana měla u voličů značný úspěch. Socioekonomická konfliktní linie v těchto letech neměla až tak velkou důležitost (Hloušek 2000: 380). Dále bylo také možné pozorovat konfliktní linii centrum versus periférie, jež byla reprezentována HSD-SMS⁴, které rovněž sklidilo úspěch. Čtvrtá Rokkanova konfliktní linie město versus periférie, jež byla zastoupena agrární stranou, v těchto volbách nijak zvláště nedominovala. Spíše se projevil značné rozpory voličských názorů ve městě a na venkově, jež přinesly relativní úspěch komunistům na venkově (Bureš-Charvát-Just-Štefek 2012: 352–353). Až poté, co se tyto výše zmíněné konfliktní linie objevily,

⁴ Hnutí za samosprávu demokracie-Společnost pro Moravu a Slezsko.

bylo možné hovořit o rozštěpení společnosti na sociální versus liberální, tedy rozdělení levice-pravice. Postupem času se pravolevá škála začíná více rozlišovat a voliči jsou také lépe schopni zařadit své preference do této pravolevé stranické osy, začíná nabírat na důležitosti jak v prostoru stranické soutěže, tak v prostoru voličské identifikace (Novák 2004:258–261).

Jak jsem již zmiňovala výše, v České republice existují politické strany všech ideologických rodin. U některých zkoumaných stran není snadné jejich jednoznačné přiřazení k ideologické rodině. Problematické jsou především rodiny radikální/liberální a konzervativní, jejichž charakteristické prvky se navzájem překrývají.

V ČR se v průběhu štěpení vyprofiloval proud občanské pravice, který v sobě nesl konzervativní i liberální prvky. Tyto rozdíly způsobily odtržení určité části Občanské demokratické strany a znemožnily tak vytvořit jednu ucelenou pravicovou stranu. Všechny pravicové strany se hlásí ke křesťanským hodnotám, avšak za křesťanskou demokratickou stranu je označována jen KDU-ČSL. Vzhledem k tomu, že z minulosti můžeme zaznamenat, že strany s konzervativními, liberálními či křesťanskodemokratickými prvky tvořily koalice a spolupracovaly spolu, nejsou pro ně jejich charakteristické ideologické rysy v českých podmínkách určující, a nemají tak vliv na výběr koaličních partnerů. Z toho tedy vychází, že české politické pravicové strany mají jistá společná ideová východiska. Rodina extrémní pravice byla v ČR reprezentována jen do roku 1998 a poté se několik stran snažilo zaujmout toto místo, ale v některých případech je složité určit, zda se strana řadí do extrémně pravicové či konzervativní rodiny. V posledních dvou volbách do PS se v České republice objevovaly strany extrémní pravice, avšak jejich voličská podpora byla minimální. Jednalo se o hnutí Úsvit přímé demokracie pro volby 2013 nebo pak z něj založena Svoboda a přímá demokracie, jež bojovala o voličskou podporu ve volbách 2017. Dalším je pak silné konzervativní a nacionalistické hnutí Řád národa – Vlastenecká unie, jež taktéž kandidovalo ve volbách 2017, avšak jejich výsledky byly zanedbatelné. Rolnické, ekologické a regionální a etnické strany v ČR sice

existovaly a existují, ale ztratily na důležitosti. Většina z nich byla konkurencí pro sociální demokraty nebo pro jiné levicové strany (Mareš 2002: 121–128).

Socioekonomická konfliktní linie si v dnešní době vybudovala přední místo, tudíž je logické, že právě tato témata jsou hlavními body v programech politických stran a jsou také jedněmi z nejdůležitějších aspektů, podle kterých se voliči rozhodují, koho ve volbách upřednostní. Pro tuto část své práce jsem zvolila průzkumy, mimo jiné také agentury STEM, a další, které řeší otázky vnímání socioekonomických témat s voliči před samotnými volbami a zkoumají jejich pohled na situaci v České republice.

V průzkumu v roce 2014 se agentura STEM orientovala na ekonomická témata, která byla dotázanými občany relativně kladně hodnocena oproti letům předešlým (STEM 2014a). Další průzkum byl zaměřen na nejdůležitější důvody pro volbu do Poslanecké sněmovny. Dotázaní občané z velké části odpovídali, že hlavními prioritami, proč některou stranu volí, je změna, kterou jim strana nabízí. Dalším důvodem je pak to, že strana voličům naslouchá a zajímá se o jejich problémy, tedy řeší socioekonomická témata (STEM 2014b). Z posledních průzkumů před volbami 2017 na ČT24 vyplynulo, že nejdůležitějšími diskutovanými tématy v kampaních by měla být právě témata zdravotnictví, důchodová reforma a rodinná a sociální politika. Zdravotnictví je tématem číslo jedna pro 49% občanů. Obecně z průzkumů vyplynulo, že ženy staví do popředí právě zdravotnictví, zatímco muži daňovou reformu. Rodinná politika je pak důležitější pro starší věkovou kategorii (ČT24 2017). Další průzkum, který prováděl internetový server Lidovky.cz, ukázal, že voliči preferují ve volbách hlavně téma zaměstnanosti a mezd. Potom následuje opět zdravotnictví (Lidovky.cz 2016). Obecně se dá konstatovat, že z průzkumů vyplývá, že občané staví opravdu socioekonomická témata na přední místa.

6. Volební programy politických stran ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2017

V této kapitole se budu věnovat konkrétním politickým stranám a hnutím, které jsem si stanovila na začátku své bakalářské práce. Jedná se o politické subjekty, které v parlamentních volbách v roce 2013 překročily alespoň pětiprocentní hranici, a zároveň kandidovaly ve volbách 2017. Tyto mnou vybrané politické strany tedy v České republice zastávají důležité místo ve stranickém systému.

Tato kapitola se bude dělit na šest podkapitol, z nichž každá se bude věnovat jedné ze zkoumaných stran. Na začátku každé podkapitoly představím ideové zaměření strany, volební program a pak se budu věnovat hlavní části, tedy analýze volebních kampaní každého subjektu. Rozbor bude spočívat v analýze volebních programů pro volby do PS v roce 2017, rozeberu příspěvky facebookových profilů lídra a provedu výzkum týkající se socioekonomických témat v rozhovorech uskutečněných krátce před volbami. Konkrétně se budu zabývat socioekonomickými tématy, jež jsem si stanovila na začátku práce. Bude se tedy jednat o sociální zabezpečení, důchodové zabezpečení, zdravotnictví, rodinnou a bytovou politiku, nezaměstnanost, vzdělávání a daně a podnikání. Analýzu sociálních sítí budu provádět pro období od 1. října 2017 do 20. října 2017, tedy za období, kdy byly volební kampaně nejintenzivnější. Dále se budu věnovat některým rozhovorům, převážně využiji zpravodajský portál DVTV, který natočil rozhovor s každým reprezentantem kandidujících politických stran.

Hnutí ANO

Hnutí Ano je ze všech mnou zmíněných politických subjektů nejmladší, v dnešní době je však nejsilnějším aktérem v rámci české politické scény. Hnutí ANO vzniklo v roce 2011 jako reakce na korupci ve veřejné správě, proti níž hodlal pozdější předseda politické strany Andrej Babiš se svými spolupracovníky aktivně zasáhnout a přinést tak zásadní změnu do politiky. V roce 2012 se ANO a

zaregistrovalo jako politická strana, jež se může oficiálně účastnit demokratických parlamentních voleb (ANO 2018).

Ve volebním programu představilo hnutí ANO 22 oddílů, ve kterých nastiňuje budoucí vizi směřování ČR. Jedním z prvních témat jsou daně, finance a rozpočtová politika, které jsou taktéž pro všechny i již dříve zmíněné strany důležité. Hnutí ANO chce rozpočet ČR vyrovnat a stabilizovat dluh. V případě růstu ekonomiky a s tím souvisejícím přebytkem financí, bude investováno převážně do infrastruktury, školství, domovů pro seniory apod. Důležité je pro ně vytvoření stabilního a předvídatelného daňového prostředí, včetně snižování DPH. Hnutí ANO chce taktéž zavést snížení nákladů práce a zvýšení mobility zaměstnanců tím, že zaměstnancům zajistí slevu na pojistném. Strana taktéž podporuje zrušení superhrubé mzdy a také pro regulaci cen vody. Celkově se jedná o snižování daní ve všech možných oblastech. V rámci EET⁵ chtějí pokračovat v dalších fázích s tím, že budou provedeny i některé změny a inovace, které budou vyjímát určitou skupinu podnikatelů. Podporu v podnikání vidí hnutí ANO v elektronické komunikaci mezi státem a podnikateli (ANO 2017).

V rámci sociální politiky se pak hnutí ANO snaží prosadit transparentnost a předvídatelnost růstu důchodů starobních i invalidních. Chtějí zvýšit výměry důchodů a zavést některé další změny, jež by pomohly ke spokojenějšímu životnímu seniorů. Mimo jiné chce ANO podporovat také volnočasové aktivity seniorů a celoživotní vzdělávání. Dalším cílem je zajištění co nejdelšího života lidí v domácím prostředí, s tím, že budou nápomocni rodinní příslušníci. S tímto souvisí podpora terénních a ambulantních služeb. Hnutí ANO chce stejně jako další strany podporovat specializovaná centra. Otázka sociálního bydlení je pak řešena pomocí obcí, které by dostaly volnost v rozhodování, jak byty pro občany zajistí a také komu je poskytnou. Úřad práce by měl podle hnutí ANO být koordinátorem trhu práce, jež bude komunikovat se zaměstnavateli, tripartitou a také agenturními a

⁵ Elektronická evidence tržeb.

vzdělávacími institucemi. Cílem je, aby se lidem vyplatilo pracovat legálně a ne na černo, a aby lidé měli šanci na pracovní úspěchy (ANO 2017).

Důležitým tématem je také školství, jež hnutí Ano chce modernizovat, a především rozvíjet potenciál žáků. Školství má podle ANO ctít tradiční hodnoty, ale zároveň musí zajistit kompatibilitu s vývojem a potřebami moderní společnosti, tudíž chce zvýšit finanční investice do školství. Učitelská profese by měla být ztraktivněna pro mladé lidi, aby se navýšil počet pedagogů. Jedním z plánů hnutí ANO ve školství je prosazovat cizí jazyky, ať už výukou v angličtině nebo studijními pobyty v zahraničí. Žáci a studenti by tak měli být lépe připraveni na život a kariéru (ANO 2017).

Zdravotnictví je posledním tématem, jemuž budu v rámci kampaně ANO věnovat pozornost. Občané by měli být více zodpovědní za své zdraví. Zdravotnictví by mělo fungovat na bázi zodpovědného občana pečujícího o své zdraví, jemuž zdravotnictví poskytne péči, kde zdravotní pojišťovny hrají roli nabízejícího své produkty občanům a stát funguje jako dohlížeč, tvůrce pravidel a hodnotitel systému. Hnutí ANO je proti privatizaci nemocnic, ale prosazuje investování do jejich modernizace a rekonstrukcí, aby se zdravotní péče zlepšovala. Dalším prosazovaným prvkem je elektronizace zdravotnictví, jež umožní pacientu online přístup k jeho zdravotnickým záznamům a zavede bezpečné sdílení informací mezi lékaři a občany. Konkrétně se hnutí ANO zaměřuje na zubní lékaře, jichž by měl být dostatek pro občany a zvláště pro děti bez ohledu na ekonomickou situaci rodičů. Dále je v programu ANO zmíněna podpora hospicových zařízení a programů domácí péče (ANO 2017).

Na facebookovém profilu Andreje Babiše nalezneme v rámci předvolební kampaně v říjnu okolo 40 příspěvků. Důležitým tématem jsou pro všechny strany senioři, tudíž ani na profilu A. Babiše nechybí několik fotografií s nimi. Další příspěvky se pak věnují zvyšování důchodů a minimální mzdy. Babiš také, podobně jako ostatní politické strany, vydal knihu, kterou v rámci předvolební kampaně prezentuje (Facebook Andreje Babiše 2018).

V rozhovoru pro DVTV zastupoval hnutí ANO jeho první místopředseda, Jaroslav Faltýnek, ale oblastí socioekonomických témat se nijak nevěnoval. V rozhovoru se řešily jiné kauzy, které jsou s hnutím ANO spojená, avšak pro tuto práci nejsou podstatné (DVTV 2017a).

Pokud výše zmíněné aspekty shrneme, zjistíme, že hnutí ANO nelze zařadit do jedné ideologické rodiny, jelikož prosazuje různá témata, jež jsou charakteristická pro více stranických rodin. Možná, že právě proto je hnutí ANO partnerem, který je navenek schopen fungovat v koalici téměř s každou z politických stran. Jelikož se nijak zvlášť nevyhraňuje proti některým důležitým tématům, není pro něj pak těžké vést jednání se stranami z různého stranického spektra.

Občanská demokratická strana (ODS)

ODS pokládá za své hlavní cíle a úkoly být stranou schopných, podnikavých a sebevědomých lidí, kteří dokážou převzít odpovědnost sami za sebe. Dalšími cíli je být stranou proevropskou a demokratickou, jež navazuje na evropskou křesťanskou tradici, na demokratické a humanitní tradice první republiky a také na zkušenosti nynějších západních států. ODS odmítá marxismus a leninismus a chce prosazovat soukromé vlastnictví, volný trh zboží, práce a myšlenek. ODS chce také nabídnout svým voličům rovné příležitosti k uplatnění, být stranou, jež respektuje právní řád a chce také chránit práva a svobody občanů. Dalšími z cílů ODS je nabídnout občanům takovou stranu, která jim pomůže aktivně se podílet na rozvoji životního stylu, kultury práce a bydlení, volného času i lidských vztahů. Posledním cílem strany je pak pomoc k docílení souladu mezi ekonomikou a životním prostředím (ODS 2018).

V rámci volební kampaně pro volby do PS představilo ODS program, s názvem Silný program pro silné Česko. 190 kroků pro lepší život. Obsahem tohoto programu je třináct bodů, z čehož devět z nich se týká socioekonomických témat, jak jsme je vymezili v předchozí kapitole. Prvním zmíněným problémem jsou nízké a jednoduché daně. ODS je mimo jiné stranou reprezentující podnikatele, proto jsou

otázky s nimi jedním z hlavních bodů jejich programu. ODS požaduje zjednodušení daňového systému tak, aby mu rozuměli všichni občané. V praxi chce ODS zavést daň z příjmu a odvodů sociálního a zdravotního pojištění na jednom formuláři, společné zdanění manželů, slevy na pracující manželku/manžela v případě péče o nezaopatřené dítě, snížení daní na potraviny a zboží a služby a také snížení odvodů ze mzdy pro zaměstnavatele. ODS dále prosazuje zvýšení mezd zaměstnancům, možnost posílat příspěvek na důchod svým rodičům nebo prarodičům v penzi a také odmítá zavedení sektorové daně v ekonomickém odvětví. Dalším tématem voleb do PS je pro ODS svobodné podnikání a inovace, čímž chce přispět k podpoře rozvoje jedince v jeho kreativitě a podnikavosti. ODS chce občanům zjednodušit podnikání tak, aby na ně stát nekladl zbytečně velké administrativní nároky a nezaváděl nové regulace, kterými by podnikatele více kontroloval pod výhrůzkou likvidačních pokut (ODS 2017).

Důležitým tématem snad každých voleb je vzdělávání a školství. ODS chce nabídnout všem občanům stejnou kvalitu studia. S tím je spojeno také financování výzkumných institucí a zvedání platů učitelům.

ODS celkově klade důraz na jedince, který se má sám rozvíjet a nezneužívat stát. To také prezentuje ve svém programu v bodě o rodinné a sociální politice. ODS bere rodinu jako základní stavební kámen společnosti a chce ji tudíž podporovat a chránit. Klade si za úkol pomáhat lidem, jež si nemohou pomoci sami (senioři, lidé se zdravotním postižením, ohrožené děti apod.), ale jen na dobu nezbytně nutnou a nikoliv celoživotně (ODS 2017).

Dalším socioekonomickým tématem je zdravotnictví, jež ODS chce také co nejvíce zjednodušit a dát pacientům prostor pro vlastní volbu. Zároveň chce ODS zvýšit platy pracovníkům ve zdravotnictví, poskytnout jim další vzdělání a také chce zrušit nadbytečnou byrokracii. Dále ODS prosazuje zavedení elektronizace zdravotnictví, jež zajistí občanům snadnější sdílení informací a také usnadní práci s dokumenty i pracovníkům ve zdravotnictví (ODS 2017).

Poslední bod, který budu v rámci programu ODS rozebírat, se týká dopravy, průmyslu, energetiky a zemědělství. Důležitou oblastí je pro ODS také podpora venkova a zemědělství, proto prosazují podporu venkovského podnikání, zemědělskou a řemeslnou výrobu a turistiku. Zde také chtějí zavést zjednodušení ve formě zrušení byrokracie a části kontrol u mikro a malých zemědělských podniků (ODS 2017).

Z analýzy facebooku Petra Fialy se dá konstatovat, že mnoho jeho příspěvků obsahuje fotografie s dětmi, seniory, jež ODS staví ve své kampani na důležité místo. Velmi intenzivně Petr Fiala ve svých komentářích vystupuje proti EET a slibuje svým voličům její zrušení. Další příspěvky se týkají podpory soukromníků a snižování daní (Facebook Petra Fialy 2018).

Posledním zkoumaným materiálem v rámci volební kampaně ODS bude rozhovor na *DVTV*, jež poskytla namísto Petra Fialy Miroslava Němcová, která zde prezentovala jejich program a další směřování ODS. M. Němcová se velmi striktně vyjadřuje k EET, které je pro ODS nepřijatelné a nehodlají jej při dobrém volebním výsledku dále provozovat. Zrušení EET je pro ODS natolik důležité, že strany, jež jej nehodlají zrušit, jsou nepřijatelné pro budoucí spolupráci. (DVTV 2017b).

Stranu ODS na základě analýzy socioekonomických témat je možné přiřadit zčásti do konzervativní a zčásti do liberální rodiny. ODS chce být stranou schopných a podnikavých lidí a také klade důraz na soukromé vlastnictví a volný trh, což je charakteristické pro liberální rodinu. ODS se ale prezentuje v rámci své ideologie jako konzervativní strana.

Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM)

KSČM je levicovou stranou, která oficiálně vznikla v roce 1990, ale je nutné ji vnímat jako pokračující subjekt navazující na období před rokem 1989. Strana první roky po svém vzniku začala s myšlenkou postupné transformace, avšak ta se nesesetkala s přijetím větší části členů strany, tudíž KSČM mimo jiné zachovalo v názvu „komunistická“ (Spáč 2013: 191).

KSČM má jasně stanovené dlouhodobé cíle a směřování, což je socialismus. Socialismus pro komunisty znamená prosperující, sociálně spravedlivou, demokratickou, politicky a hospodářsky pluralitní společnost, jež se zaměřuje na využívání schopností všech. Socialismus zastává společné vlastnictví. Stát má za úkol udržovat sociální jistoty a koordinaci a formování strategických cílů společnosti. Komunisté socialismus prezentují jako vyrovnané možnosti pro všechny občany, kdy stát uspokojuje potřeby občanů a všem zajišťuje důstojnou úroveň života. Socialismus odmítá jakékoliv sociální, národnostní, náboženské nebo jiné útlaky a porušování lidských práv (KSČM 2018).

Volební program KSČM pro volby 2017 byl oproti konkurentům poměrně strohý. Na první straně programu je volební manifest, který obsahuje pět bodů, z čehož se jeden zabývá sociální spravedlností a úctou k práci. V tomto okruhu komunisté zmiňují, že každý člověk musí mít právo na práci, což mu náleží spravedlivá odměna. Minimální platy tedy zvýší na 50% průměrné mzdy. KSČM podporuje handicapované a zdravotně postižené občany a chce také vytvořit sítě neziskových nemocnic, ambulancí a lékáren. Komunisté mají za cíl zavést jednu státní zdravotní pojišťovnu a proplácení i prvních tří dnů nemocenské. Ohledně vzdělání chtějí komunisté zaručit dostupnost všem občanům stejně, bez ohledu na finanční situaci. Co se týče rodiny, chce KSČM podporovat porodnost, chtějí zavést právo na první zaměstnání, startovací bydlení a novomanželské půjčky. Další oddíl manifestu se týká ekonomiky, kde chtějí obnovit vlastnictví státu klíčových oblastí ekonomiky a síťové infrastruktury. Dokonce chtějí založit i státní komerční banku, která bude mít na starosti národní, krajské i obecní projekty. Dalším krokem je podpora rozvoje družstevních a komunálních podniků a daňová úleva pro občany s nízkými příjmy (KSČM 2017).

Program KSČM pak pokračuje ve stejném duchu jako manifest. Bojují proti levné práci a za rovnoměrné příležitosti na pracovním trhu pro muže i ženy. Podporují zaměstnávání absolventů, lidí se zdravotním postižením, žen po rodičovské dovolené nebo také občanů v předdůchodovém věku. Dalšími body jsou také

prověření privatizačních procesů i zpětně, převedení OKD státu a zavedení cenové regulace oligopolů, které obchodují s produkty a službami, jako je voda, plyn, elektřina a mobilní komunikace. V rámci podnikání chtějí komunisté rozvíjet malé potravinářské provozy po celé ČR, jež budou protiváhou velkým zahraničním řetězcům (KSČM 2017).

Další část programu KSČM se věnuje především důchodům, školství a sociální podpoře občanů. Komunisté prosazují odchod do důchodu nejpozději v 65 letech a jeho výše by měla být nad úrovní životního minima. Zároveň chtějí kontrolovat čerpání sociálních dávek, aby nedocházelo k jejich zneužívání. Stát by měl zodpovídat za kvalitu, financování a dostupnost vzdělávání. Občané by měli mít přístup ke kvalitnímu vzdělávání na všech stupních veřejných škol. Komunisté prosazují bezplatné školní družiny, kluby, ale také učebnice a základní pomůcky. Financování soukromých a církevních škol by mělo být zajištěno z jejich vlastních zdrojů, to znamená, že by nemělo být dotováno státem. Dalšími kroky, které by komunisté chtěli v rámci změn dosáhnout, je prosazování jízdného zdarma pro děti do 15 let a důchodce nad 65 let (KSČM 2017).

Lídr KSČM Vojtěch Filip svůj facebookový profil pro volební kampaň do Poslanecké sněmovny v roce 2017 vůbec nevyužil (Facebook Vojtěcha Filipa 2018). V rámci rozhovoru pro *DVTV* Vojtěch Filip prosazoval rovnost všech vlastnických forem. A dále také hovořil o dosahování vyšších mezd, zlepšení kvality potravin a životní úrovně. Vojtěch Filip zdůrazňuje podporu všech regionů v ČR, aby byla nezaměstnanost všude stejně vysoká. Dále v rámci rozhovoru nebyla nalezena témata relevantní pro tuto práci (DVTV 2017c).

KSČM prosazuje komunistické ideje, jelikož chce prosazovat socialismus. Dalším charakteristickým bodem, díky němuž můžeme KSČM zařadit do komunistické ideologické rodiny, je také postupné obnovování státního vlastnictví. Díky těmto tématům je KSČM velice vyhraněná strana a není pro ni jednoduché vytvářet koalice s dalšími politickými stranami.

Česká strana sociálně demokratická (ČSSD)

ČSSD je nejstarší politickou stranou v České republice, jejíž počátek můžeme vysledovat už v období před založením Československa v roce 1918. Během komunistického režimu se strana stáhla do exilu a znovu se začala rozvíjet až po listopadu 1989. Část členů strany pracovala v rámci Občanského fóra (Spáč 2013: 111–112). ČSSD se stala silnou opozicí pravicové ODS po volbách v roce 1996, kdy pod vedením tehdejšího předsedy Miloše Zemana získala 26,44% hlasů (Český statistický úřad 1996). Oproti ODS nemají sociální demokraté tolik úspěchu ve volbách jiných úrovní, než v těch parlamentních. ČSSD se umisťuje nalevo ve stranickém spektru a zastává sociálně tržní hospodářství, sociální benefity pro širší společenské skupiny (Spáč 2013: 111–112).

Pro kampaň do voleb 2017 ČSSD vydalo program s názvem *Dobrá země pro život*, kde představilo poměrně podrobnou představu o fungování ČR v dalších letech. V rámci socioekonomických témat sociální demokraté uvádí sedm témat, která jsou pro ně důležitá. Prvním z nich je téma práce pro všechny. ČSSD nabízí ve svém programu zvýšení minimální a průměrné mzdy do roku 2022. Zároveň chce zabránit úměrnému zvyšování daní společně se zvyšováním mzdy. ČSSD chce zajistit občanům co nejjednodušší podmínky pro práci, tudíž prosazuje částečnou úhradu cesty do zaměstnání, nárok na nemocenskou od prvního dne nemoci nebo také pět týdnů dovolené. Chce zajistit takovou kontrolu zaměstnavatelů, která by zaměstnancům zajistila lepší podmínky. Dalším krokem je podpora studia v oborech, u nichž chybí dostatek zaměstnanců. Celkově se dá říci, že v oblasti práce ČSSD staví na první místo občana, kterého chce zabezpečit natolik, aby nemusel být závislý na sociálních dávkách, nebo aby nemusel hledat další zaměstnání (ČSSD 2017).

Dalším tématem programu ČSSD je prosperující a moderní hospodářství, jež zvýhodňuje malé a střední podniky, které se rozhodnou pro modernizaci. Sociální demokraté staví svou vizi lepšího hospodářství na moderních technologiích, což zajistí lepší životní standard lidí a také lepší kvalitu veřejných služeb. Dalším

důležitým tématem jsou daně, u nichž se vize strany zakládá na spravedlivých daních pro všechny, jelikož nynější systém zvýhodňuje velké firmy. Jejich reforma spočívá ve změně daňového systému tak, aby se hlavní podíl zdanění přesunul z pracujících lidí a malých a středních podniků na velké firmy a vlastníky velkých majetků (ČSSD 2017).

ČSSD se dále zaměřuje na rodiny a důchodce, které hodlá finančně podporovat. Podobnou podporu strana prosazuje také pro občany, kteří pečují o těžce nemocné. ČSSD nabízí právo na dlouhodobé ošetrovné s garancí pracovního místa i propojení systému zdravotních a sociálních služeb, jež pomůže různým zdravotnickým zařízením fungovat bez finančních problémů (ČSSD 2017).

Pátým bodem volebního programu je zdravotnictví. Česká republika se potýká s nedostatkem kvalifikovaného personálu pro oblast zdravotnictví, tudíž je logické, že pro politické strany je toto téma a řešení vzniklých problémů jedním z klíčových. ČSSD chce, stejně jako jiné strany, zvyšovat platy lékařům. Dále chce zavést elektronizaci zdravotnictví, což by pacientům pomohlo zjednodušit objednávání, e-recepty, nebo také přístup do zdravotní dokumentace. Sociální demokraté chtějí občanům nabídnout co nejlepší lékařskou péči, aby byla všechna zdravotnická zařízení na stejně dobré úrovni. V neposlední řadě chce ČSSD zkvalitnit preventivní péči občanů a podporovat zdravý životní styl, s čímž souvisí také další bod, a to vzdělávání a školství. ČSSD chce podporovat volnočasové aktivity a investovat do obnovy a modernizace infrastruktury. Chce podporovat sportování pro všechny generace a nabízet občanům možnost využívat veřejná sportoviště zdarma. V rámci školství chtějí sociální demokraté udržet bezplatné vysoké školy, vytvořit kvalitnější pracovní podmínky pro učitele, s čímž také souvisí adekvátní platové ohodnocení. Posledním bodem, kterým se budu v rámci své práce zabývat, je otázka bydlení. ČSSD chce občanům zajistit dostupné sociální bydlení, jež pomůže hlavně seniorům, zdravotně znevýhodněným, samoživitelům, nebo matkám s dětmi. ČSSD chce zavést mechanismus podpory výstavby obecních bytů, díky nimž se zlepší situace v oblasti nedostatku bytů na trhu. Dále sociální demokraté chtějí obnovit

činnost Státního fondu rozvoje bydlení, který bude mimo jiné nabízet bezúročné půjčky mladým rodinám (ČSSD 2017).

ČSSD vedl do voleb do PS v roce 2017 Lubomír Zaorálek, jehož příspěvky na sociální síti Facebook se týkaly seniorů a zvyšování důchodů a celkově mezd. Pro sociální demokraty je důležitý rozvoj oborů, které přinášejí zaměstnancům dostatečně vysoké mzdové ohodnocení. Nechtějí, aby měly z prosperující ekonomiky zisk pouze banky a nadnárodní korporace. Ve svých příspěvcích opět L. Zaorálek komentuje, že chce nejvíce pomoci občanům. Ostře se také vymezuje proti privatizaci veřejných služeb, jako je zdravotnictví, školství nebo penzijní systém (Facebook Lubomíra Zaorálka 2018).

V rozhovoru pro *DVTV* prezentoval sociální demokraty přímo volební lídr Lubomír Zaorálek. Byla zde probírána témata sociálního bydlení, mezd, ale také levné práce. Všechna témata byla ale víceméně probírána pouze v souvislosti s činností vlády, již byla ČSSD součástí v končícím volebním období (*DVTV* 2017d).

Pokud výše zmíněné aspekty shrneme, zjistíme, že ČSSD dlouhodobě prosazuje sociální politiku, sociální benefity, práci pro všechny, podporu ve vzdělání, podporu seniorů, rodin a zdravotnictví. V rámci ekonomických témat ČSSD zastává tržní hospodářství. Na základě zjištěných informací můžeme ČSSD zařadit do sociálnědemokratické ideologické rodiny, čemuž odpovídala i jejich volební kampaň.

Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL)

KDU-ČSL je jednou z historických stran, jejíž vznik, respektive tradice ČSL, sahá až do období první Československé republiky (Spáč 2013: 139). Československá strana lidová (ČSL) nevívala rozpad Rakouska-Uherska, tudíž se část české společnosti vzbouřila proti katolíkům a rozpoutala se protikatolická vlna. Křesťanské strany byly napadány zejména kvůli jejich postoji k trůnu. Socialisté se pokoušeli křesťanské strany vyloučit z politického působení, avšak to se jim nepodařilo (KDU-ČSL 2018a). Během komunistického režimu si ČSL zachovala

svou identitu (Spáč 2013: 139). Pozice lidovců ve stranickém spektru prošla po roce 1989 určitými změnami. V 90. letech se primárně orientovali na pravicovou politiku, ale později byli v koalici i s ČSSD, což je postavilo na úroveň středového hráče, jež dokáže spolupracovat s oběma póly stranického spektra (Spáč 2013: 139–140).

KDU-ČSL má pět programových zásad a cílů, na kterých stojí. Prvním z nich je usilování o křesťanské a konzervativní hodnoty ve společnosti a státu. Dalším je hájit důstojnost každého člověka a principy společného dobra, spravedlnosti, subsidiarity a solidarity. Případné politické problémy se pak řeší pomocí křesťanské etiky. Třetím bodem zásad lidovců je rodina, jež je pro ně základní podmínkou života, pro kterou je zde společnost a stát. KDU-ČSL je stranou, jež prosazuje právní stát a parlamentní demokracii, kde člověk zodpovídá sám za sebe a svou rodinu a spoluzodpovídá za obec a stát, ve kterém žije. Dále také klade důraz na zapojování občanů do rozhodovacích procesů. Poslední programovou zásadou lidovců je pak princip sociálně tržního hospodářství (KDU-ČSL 2018b).

Pro parlamentní volby 2017 si KDU-ČSL zvolila program s názvem *Zodpovědně pro společný domov*. Prvním tématem, které následuje za úvodním slovem volebního lídra Pavla Bělobrádka, je podpora rodiny. Lidovci chtějí podporovat zajištění podmínek pro dobré fungování rodin, což zahrnuje jejich finanční zajištění, takže navrhují podpořit je daňovým zvýhodněním. Chtějí umožnit sloučení práce a rodiny, aby rodinní příslušníci mohli pečovat o děti a seniory. Dalším bodem jsou spravedlivé důchody pro rodiny s dětmi a zavedení důchodového pojištění manželů. Druhým tématem programu lidovců je ekonomika a hospodářská politika, kde prosazují sociálně tržní hospodářství. Lidovci chtějí zjednodušit daňový systém, aby nebyli podnikatelé natolik zatěžováni změnami pravidel pro placení daní. Dále chtějí zrušit EET, stejně jako ODS. Celkově se dá říci, že v této oblasti lidovci prosazují zjednodušení, které lidem poskytne klidnější podnikání (KDU-ČSL 2017a).

Třetím tématem je vzdělávání, školství a sport, kde se standardně věnují zvyšování platů učitelům a zjednodušení jejich administrativy. Mimo jiné také odmítají

multikulturalismus a podporují mimořádně nadané studenty. Dále lidovci ve svém programu prosazují církevní a soukromé školství, rozvoj předškolního vzdělávání, dostatek míst v mateřských školách, rozvoj zájmových kroužků a důkladnou přípravu pro budoucí učitele (KDU-ČSL 2017a).

Dalším bodem programu je sociální politika. Zde lidovci zvýhodnění pro sociálně ohrožené skupiny, zvýhodněné hypotéky podle počtu vyživovaných dětí, snižování nezaměstnanosti, podporu sociálního podnikání nebo také zvyšování minimální mzdy. Posledním mnou zmíněným tématem v rámci volebního programu lidovců je oblast zdravotnictví, kde chtějí v první řadě financovat všechny formy péče o nevyčísitelně nemocné občany. Zároveň chtějí prosadit zjednodušení administrativy, navýšení studentů lékařských fakult a také se zaměřit na řešení nedostatku zaměstnanců ve zdravotnictví. Dalšími kroky ke zlepšení zdravotní péče o občany jsou pro KDU-ČSL posílení kompetencí praktických lékařů, rozšíření specializovaných center a celková elektronizace zdravotnictví, jež by měla zvýšit efektivitu při poskytování zdravotní péče. Jedněmi z posledních bodů ve zdravotnictví jsou pak zvýšení dohledu nad přímo řízenými nemocnicemi, podpora venkovských lékáren, podpora výzkumu a inovace ve zdravotnictví a také podpora prevence nemocí (KDU-ČSL 2017a).

Na facebookovém profilu Pavla Bělobrádka najdeme mnoho příspěvků týkající se podpory rodin, kterou lidovci staví na první místo. Logicky se tedy objevují zejména témata věnující se podpoře pracujících rodičů, kteří řádně pečují o své děti, v souvislosti s jejich finančního a daňového zvýhodnění. Řada příspěvků je věnována otázce nároku na starobní důchod pro matky, který by se měl odvíjet od počtu dětí (Facebook Pavla Bělobrádka 2018). Lidovci staví svou kampaň také na pěti bodech důchodové reformy, kde prosazují již zmíněné slevy na pojistném pro pracující rodiče, společné důchodové pojištění manželů, zkrácené úvazky pro matky bez následného sníženého důchodu, volitelný odchod do důchodu za každé vychované dítě a zřízení Fondu budoucnosti, jež by obsahoval dividendy ze

státních podniků a výnosu ze státního majetku, případně nerostného bohatství (KDU-ČSL 2018b).

V rozhovoru pro *DVTV* Pavel Bělobrádek na začátku rozebírá opět sociální zajištění a navrhování určitých zvýhodnění pro rodiny. Tradiční rodina má podle lídra lidovců stále hodnotu a je potřeba ji chránit a usnadňovat její fungování. Dále je v rozhovoru zmínka o důchodové reformě a v neposlední řadě o EET, u které by KDU-ČSL chtělo před třetí a čtvrtou vlnou chtělo zanalyzovat její dosavadní dopad (DVTV 2017e).

Náboženský původ strany byl omezen, ale i přesto KDU-ČSL můžeme zařadit do křesťanskodemokratické rodiny, jelikož se strana stále hlásí ke křesťanským základům a prosazuje princip tržního hospodářství. Dále také KDU-ČSL uznává základní práva a svobody, včetně práva na majetek. Strana rovněž klade důraz na rodinu a obec. Díky těmto postojům se KDU-ČSL nalézá na středu stranického spektra, a proto má vysoký koaliční potenciál.

TOP 09

TOP 09 je stranou, jež vznikla na základě odchodu některých členů ze strany KDU-ČSL díky jejím vnitřním sporům. Tehdejší předseda KDU-ČSL Miroslav Kalousek opustil stranu, jelikož nebyl spokojen s jejím směřováním nalevo od středu stranického spektra, a založil společně s Karlem Schwarzenbergem a dalšími členy přípravného výboru roku 2009 novou politickou stranu TOP09 (Miroslav Kalousek 2018). Strana byla založena jen krátce před následnými parlamentními volbami do Sněmovny (Spáč 2013: 215).

TOP09 vyznává hodnoty tradice, zodpovědnosti a prosperity. Funguje na základě desatera, které obsahuje názory a cíle, jež zastávají a řídí se jimi:

1. TOP09 je konzervativní strana, jejíž hodnoty vychází z tradic křesťansko-judaistické kultury. Základními aspekty pro TOP09 jsou individuální lidská svoboda, ideály svobody, humanismu a právního státu.
2. Politika je služba svobodnému jedinci, občanu, demokratickému státu.

3. Konkurenční strany TOP09 uznává jako partnery, kteří mají stejnou společenskou odpovědnost.
4. Je potřeba říkat pravdu a nazývat věci pravými jmény i v případě, že někdy jedná o neklidné společenské situace.
5. Úsilí o co nejširší vědomí právní podstaty státu. Za své činy se TOP09 odpovídá zákonů, ale důležité je pro ně také respektování tradiční mravnosti.
6. Pocit zodpovědnosti za správu ČR.
7. Sociální solidarita, což umožňuje svobodný trh, který má jasná pravidla, jež jsou zaštitěna fungujícími institucemi. Důležité je dodržovat právo a etické jednání.
8. Rodina je základ společnosti, obec pak pevným pilířem státu. Politici mají naslouchat nevládním organizacím, zapojovat je do debat o cílech politiky a metodách jejího prosazování.
9. Pocit bezpečí (EU, NATO).
10. Prosazovat zastávané hodnoty a principy společně s dalšími demokratickými stranami. Nedávat občanům nereálné sliby (MY.TOP09 2018).

Volební program TOP09 pro parlamentní volby 2017 nesl název *Úspěšná země – odolná společnost*. Prvním segmentem, jemuž je věnována pozornost je vzdělání, věda a výzkum, kde TOP09 předkládá inovace v rámci vztahu mezi rodiči a vzděláním. Strana navrhuje, aby měli rodiče větší zodpovědnost za vzdělání svých dětí. Zároveň prosazuje systém půjček a grantů pro hrazení vysokoškolského studia. Další body se týkají zvyšování platů učitelům, na které TOP09 nahlíží jako na průvodce vědění, což znamená, že jsou zprostředkovatelé vědění, rádci a průvodci, kteří motivují studenty a směřují je na správnou cestu (MY.TOP09 2017).

Dalším okruhem programu je sociálně soudržná společnost, jež je rozdělena do dvou podkapitol, a to sociální politika a péče o zdraví. V rámci sociální politiky se v programu mluví o částečných úvazcích, o práci z domova, posílení zdravotní sociální péče v domácím prostředí, ale také o pomoci seniorům, handicapovaným lidem i rodinám s dětmi a samoživitelům. Rodina je pro stranu TOP09 na nejvyšším

místě, a proto ji chtějí mít co nejsvobodnější. Dále TOP09 prosazuje individuální prosazování jedinců a podporuje hlavně ty občany, kteří si aktivně hledají práci. Ostatní, kteří tak nečiní, by měli dostávat jen základní sociální dávky (MY.TOP09 2017).

Téma péče o zdraví obsahuje zvyšování kompetencí praktických lékařů a zdravotních pojišťoven. Cílem je zjednodušení vzájemných vztahů mezi lékaři a pacienty, respektive zdravotních pojišťoven a pacienty. TOP09 staví za zdravý životní styl, který chce podporovat všemi možnými způsoby. Lidé by si podle TOP09 měli mít možnost připlatit za lepší zdravotní péči. Celkově TOP09 prosazuje elektronizaci zdravotnictví a pokouší se zavést jednoduchý systém, kdy budou spokojeni jak pacienti, tak lékaři a další různá zdravotnická zařízení (MY.TOP09 2017).

Dalším tématem je hospodářská politika, která obsahuje zvyšování příjmů lidem a vytvoření takových podmínek pro občany v tíživé situaci, které by jim nesnižovaly životní úroveň. V daňové oblasti chce TOP09 zavést efektivní daně, včetně velkých nadnárodních firem. Rozpočtová politika TOP09 spočívá mimo jiné v investicích do vzdělání, vědy a výzkumu. TOP09 je zastáncem nezvyšování daňové zátěže občanům a chce zajistit důstojný důchodový systém, který občanům přinese spokojené stáří. Podobně jako jiné politické strany i TOP09 prosazuje odstraňování byrokracie a celkové zjednodušování systému. Zasazuje se o zrušení EET, zjednodušit fungování pracovního trhu a také podporovat malé a střední podniky. Stát má být podle TOP09 omezován a neměl by zasahovat a zpříšňovat evropské normy a pravidla (MY.TOP09 2017).

Na facebookovém profilu lídra TOP09 Miroslava Kalouska jsem dohledala dvacet příspěvků, ve kterých v rámci socioekonomických témat propaguje zrušení EET a podporu dětí a mládeže. Obecně se dá říci, že na Facebooku nebyl Miroslav Kalousek nijak zvlášť aktivní a program TOP09 týkající se socioekonomických témat zmiňoval jen minimálně (Facebook Miroslava Kalouska).

Rozhovor na *DVTV* poskytnul také přímo lídr strany, který v rámci socioekonomických témat řešil návrh na zvyšování životní úrovně občanů. Tento dlouhodobý proces zahrnuje zvyšování platů, kdy by se jednalo o stejnou úměru mezi snižováním odvodů na straně zaměstnavatele a současném zvyšování platů na straně zaměstnance. Toto zvýšení by nebylo nepřímo úměrně skrze daně, ale prostřednictvím sociálního pojištění. Dalším krokem by pak byla změna struktury ekonomiky a podpora ekonomiky nápadů s velkou přidanou hodnotou lidské práce. V rámci školství byly v rozhovoru probírány platy učitelů. Ty by měly být jedněmi z nejlépe placených zaměstnanců a zároveň by se celkový počet státních zaměstnanců již neměl zvyšovat. Tím by se ušetřily finance na platy pedagogů. Jedním z posledních zmíněných témat byly sazby DPH, které by podle Miroslava Kalouska měly být jen dvě, a to vrácené zpět na 10% a 20%. Závěrečná část rozhovoru je věnována přiměřeným zdravotnickým poplatkům, které by TOP09 znovu zavedla, a zároveň by občanům dala také možnost připlatit si za lepší zdravotnické služby (DVTV 2017f).

Na základě nashromážděných dat můžeme TOP09 zařadit do konzervativní stranické rodiny, jelikož zastává mnoho jejich charakteristických rysů. TOP09 je pro svobodu jedince, soukromé vlastnictví, klade důraz na tradice, ale zároveň zastává ekonomiku volného trhu. TOP09 je stranou pravicovou, což se pak také odráží na jejím dalším spolupracování v rámci koalic.

7. Závěr

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo zjistit, zda lze mnou stanovené politické strany přiřadit ke konkrétní ideologické rodině na základě socioekonomických témat. Ve své práci jsem se soustředila na šest politických stran (ANO, ODS, KSČM, ČSSD, KDU-ČSL a TOP09), které v roce 2013 překročily 5% klauzuli a zároveň kandidovaly ve volbách v roce 2017. Další výzkumná otázka se týkala analýzy, zda jsou programy konkrétních politických stran z pohledu socioekonomických témat v souladu s obecnými idejemi strany.

Na počátku své práce jsem si stanovila socioekonomická témata, na která jsem se v následujících kapitolách zaměřila. Jednalo se o témata sociálního zabezpečení, důchodového zabezpečení, zdravotnictví, rodinné a bytové politiky, nezaměstnanosti, vzdělání a daní a podnikání. Tato témata se následně stala stěžejními pro celé další zkoumání. Nejprve jsem se zaměřila na konfliktní linie, které představovaly důležitý základ pro typologii stranických rodin Klause von Beymeho, jelikož na základě těchto konfliktních linií se profilují konkrétní stranické rodiny. Tyto konfliktní linie tvoří jistý předstupeň stranických rodin, a lze proto na jejich základě interpretovat vznik a vývoj politických stran a systému. V následující části jsem se věnovala ideologickým rodinám, které tvořily hlavní rámec celé práce. Přestože Klaus von Beyme stanovil celkem devět rodin, relevantních pro Českou republiku se stalo pouze pět z nich a má práce se tedy zaměřila především na ně. Každou z uvedených rodin jsem nejprve charakterizovala na základě socioekonomických témat, což bylo nezbytné pro mou následnou analýzu. V další části jsem pracovala s konkrétními politickými stranami, přičemž jsem u každé z nich zanalyzovala volební program pro volby 2017. Strany jsem rozebírala na základě volebních výsledků z roku 2017, a právě proto jsem začala hnutím ANO. Přestože se mi povedlo zařadit většinu stran do konkrétní rodiny, hnutí ANO se vymykalo. Nebylo možné jej zařadit ani do jedné z ideologických rodin na základě

socioekonomických témat, jelikož nesplňovalo charakteristické znaky, které by zcela odpovídaly jedné z nich. Na druhou stranu, jak jsem již naznačila, všechny ostatní strany bylo možné přiřadit do určitých ideologických rodin právě díky jejich ideologiím a vedením kampaně, které odpovídaly jedné z rodin na základě socioekonomických témat. Na základě svého výzkumu jsem dokázala přiřadit ODS do stranické rodiny liberální a konzervativní, jelikož v rámci svého fungování prosazuje témata typická pro obě tyto rodiny. Další mnou analyzovanou stranou byla KSČM, kterou jsem na základě své analýzy přiřadila ke komunistické ideologické rodině. Strana ČSSD splnila předpoklady pro začlenění do sociálně-demokratické ideologické rodiny. Nakonec, poslední dvě mnou analyzované politické strany, jsem byla schopna zařadit do ideologické rodiny díky převažujícím tématům, které odpovídaly konkrétní charakteristice rodin. KDU-ČSL jsem přiřadila ke křesťansko-demokratické rodině a TOP09 ke konzervativní.

Další výzkumná otázka se týkala souladu stranické ideologie s tím, co strana prosazuje. Zde je nutné konstatovat, že tradiční strany s delší historií, jako jsou ODS, KSČM, ČSSD a KDU-ČSL se své ideologie drží dlouhodobě. U těchto politických stran nalezneme jejich konkrétní stanovy, kterými se strana řídí a prosazuje své cíle v rámci programů. Tyto tradiční strany jsou na české politické scéně již delší dobu, dokážou se přizpůsobit situacím, a i nadále jsou schopny získávat své voliče. I přesto, že je KSČM antisystémovou stranou, je schopna získat si voličkou přízeň, právě díky tomu, že se umí alespoň nějakým způsobem přizpůsobit. Takto jsou na tom i další zmíněné strany.

Jak jsem již zmínila, socioekonomická témata jsou klíčovým faktorem během rozhodování voličů a v majoritní většině případů záleží právě na efektivním způsobu řešení v oblasti těchto témat, aby se volič rozhodl pro danou politickou stranu. Dalo by se říci, že v rámci svého „přežití“ jsou strany nuceny alespoň parciálně zahrnout tyto témata, přestože pro ně nemusí být přímo typická. Vezmeme-li například ODS, která se prezentuje jako strana pro podnikatele, kladoucí důraz především na individuální rozvoj člověka, a přesto v jejich programu nalezneme sociální témata.

Obecně se dá říci, že se politické strany určitým způsobem přizpůsobují politickému trhu, kde občan hraje roli zákazníka a politické strany se mu snaží nabídnout co nejlákavější a nejvýhodnější nabídku. Tyto tradiční strany se musely obětovat a slevit ze svých striktních preferencí, zatímco se přizpůsobily potřebám občanů. Avšak i přesto si dokázaly zachovat určité jádro svých tradičních hodnot, které vyznávají a které je, především v počátcích, výrazně odlišovaly od ostatních stran. Pokud by se tyto strany odmítaly přizpůsobit, je velmi pravděpodobné, že by další volební období nepřežily.

Hnutí ANO s TOP09 jsou relativně nové politické strany, jež vznikly jako reakce na určitý problém či nespokojenost ve společnosti. Hnutí ANO představuje specifickou politickou stranu, která nemá žádné ideologické ukotvení a ani se nijak stranicky nevyhraňuje, a tudíž nezapadá do žádné ideologické rodiny. V rámci vytváření koalic je hnutí ANO ve velice výhodné pozici, jelikož se zbavilo mantinelů jakékoliv ideologické vyhraněnosti a nemá striktně dané, na jaké straně politického spektra se nachází.

Ve své práci jsem došla k názoru, že typologie Klause von Beymeho je stále aplikovatelná v dnešní době. Nicméně se domnívám, že je nezbytné přidat další kategorii populistických a nově vzniklých stran, které nejsou tak lehce zařaditelné do těch stávajících.

Seznam literatury

Ágh, Attila (1998). *The Politics of Central Europe* (Londýn: Sage Publications Ltd.).

ANO (2018). *Historie ANO* (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/historie/>, 26. 3. 2018).

ANO (2017). *Ted' nebo nikdy* (<https://www.anobudelip.cz/file/edee/2017/09/program-hnuti-ano-pro-volby-do-poslanecke-snemovny.pdf>, 26. 3. 2018).

Bradová, Eva (2005). *Od lokálních mítinků k politickému marketingu* (Brno: Mezinárodní politologický ústav).

Bureš, Jan – Charvát, Jakub – Just, Petr – Štefek, Martin (2012). *Česká demokracie po roce 1989. Institucionální základy českého politického systému* (Praha: Grada Publishing).

Červenka, Jan (2006). Současný stranický systém z perspektivy konfliktních linií. In: Kunštát, Daniel, *České veřejné mínění: výzkum a teoretické souvislosti* (Praha: Sociologický ústav AV ČR).

Český statistický úřad (1996). *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013* (<https://www.volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ>, 20. 4. 2018).

(ČT24 2017). *Jaká témata do předvolební kampaně? Podle lidí je důležité zdravotnictví nebo důchodová politika.* 2. 7. 2017 (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/2167279-jaka-temata-do-predvolebni-kampane-podle-lidi-je-dulezite-zdravotnictvi-nebo>, 20. 4. 2018).

ČSSD (2017). *Volební program ČSSD pro volby 2017* (<https://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/volebni-program-cssd-pro-volby-2017/>, 21. 3. 2018).

DVTV (2017a). *Rozhovor s Jaroslavem Faltýnkem* (<https://video.aktualne.cz/dvtv/nevite-koho-volit-lidri-kandidujcich-stran-a-hnuti-v-rozhov/r~682ae4a8a90711e7a7000025900fea04/r~b28454acada411e79142002590604f2e/>, 29. 3. 2018).

DVTV (2017b). *Rozhovor s Miroslavou Němcovou* (<https://video.aktualne.cz/dvtv/nevite-koho-volit-lidri-kandidujcich-stran-a-hnuti-v>

rozhov/r~682ae4a8a90711e7a7000025900fea04/r~b442792ea20d11e79603002590604f2e/, 20. 3. 2018).

DVTV (2017c). *Rozhovor s Vojtěchem Filipem* (<https://video.aktualne.cz/dvtv/nevite-koho-volit-lidri-kandidujcich-stran-a-hnuti-v-rozhov/r~682ae4a8a90711e7a7000025900fea04/r~cb85b32c9e0611e7895f002590604f2e/>, 25. 3. 2018).

DVTV (2017d). *Rozhovor s Lubomírem Zaorálkem* (<https://video.aktualne.cz/dvtv/nevite-koho-volit-lidri-kandidujcich-stran-a-hnuti-v-rozhov/r~682ae4a8a90711e7a7000025900fea04/r~912f200c99ef11e7b1a4002590604f2e/>, 22. 3. 2018).

DVTV (2017e). *Rozhovor s Pavlem Bělobrádkem* (<https://video.aktualne.cz/dvtv/nevite-koho-volit-lidri-kandidujcich-stran-a-hnuti-v-rozhov/r~682ae4a8a90711e7a7000025900fea04/r~912f200c99ef11e7b1a4002590604f2e/>, 24. 3. 2018).

DVTV (2017f). *Rozhovor s Miroslavem Kalouskem* (<https://video.aktualne.cz/dvtv/nevite-koho-volit-lidri-kandidujcich-stran-a-hnuti-v-rozhov/r~682ae4a8a90711e7a7000025900fea04/r~92ff83faa83a11e7b286002590604f2e/?redirected=1523032903>, 25. 3. 2018).

Facebook Andreje Babiše (2018). In: Facebook [online]. [cit. 2018-03-27]. Dostupné z <https://www.facebook.com/AndrejBabis/>.

Facebook Lubomíra Zaorálka (2018). In: Facebook [online]. [cit. 2018-03-21]. Dostupné z https://www.facebook.com/lubomir.zaoralek/?ref=br_rs.

Facebook Miroslava Kalouska (2018). In: Facebook [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/kalousek.miroslav/>.

Facebook Pavla Bělobrádka (2018). In: Facebook [online]. [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/Belobradek/>.

Facebook Petra Fialy (2018). In: Facebook [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z https://www.facebook.com/petr.fiala1964/?ref=br_rs.

Facebook Vojtěcha Filipa (2018). In: Facebook [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z <https://www.facebook.com/Vojt%C4%9Bch-Filip-FanPage-301693550225010/>.

Fiala, Petr – Mareš, Miroslav – Sokol, Petr (2012). Programatika politických stran. *Politologický časopis* 10. 11. 2012, 5–20.

Fiala, Petr – Strmiska, Maxmilián (1998). *Teorie politických stran* (Brno: Barrister & Principal).

Gallagher, Michael – Laver, Michael – Mair, Peter (2001). *Representative Government in Modern Europe* (New York: McGraw-Hill).

Herbut, R. (1998). Systemy partyjne krajów Europy Centralnej i Wschodniej oraz wzorce rywalizacji politycznej. In: Antoszewski, A. – Herbut, R., *Demokracje Europy Środkowo-Wschodniej w perspektywie po równawczej* (Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego).

Hloušek, Vít (2000). Konfliktní linie v „postkomunistických“ systémech politických stran. *Sociologický časopis* 4/2000, 373–395.x

Hloušek, Vít (2002). Koncept konfliktních linií v západní politické vědě a jeho proměny. *Politologický časopis* 4/2002, 398–414.

Hloušek, Vít (2007). Koncept konfliktních linií a problematika evropské integrace. *Sociologický časopis* 2/2007, 361–378.

Hloušek, Vít – Kopeček, Lubomír (2004). *Konfliktní demokracie: moderní masová politika ve střední Evropě* (Brno: Masarykova univerzita).

Hloušek, Vít – Kopeček, Lubomír (2005). *Konfliktní linie v současné české a slovenské politice: mezi stabilitou a změnou* (Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity v Brně).

Hloušek, Vít – Kopeček, Lubomír (2010). *Politické strany: původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě* (Praha: Grada).

Jeníček, Vladimír – Foltýn, Jaroslav (2010). *Globální problémy světa: v ekonomických souvislostech* (Praha: C. H. Beck).

KDU-ČSL (2018a). *Stručná historie ČSL a KDU-ČSL* (<https://kdu.cz/o-nas/historie>, 22. 3. 2018).

KDU-ČSL (2018b). *Stanovy* (<https://kdu.cz/o-nas/dokumenty/stanovy>, 22. 3. 2018).

KDU-ČSL (2017a). *Volební programy* (<https://www.kdu.cz/o-nas/dokumenty/volebni-programy>, 22. 3. 2018).

KDU-ČSL (2017b). *Důchodová reforma KDU-ČSL v pěti bodech* (<http://www.zodpovedne.eu/aktuality/duchodova-reforma-kdu-csl-v-peti-bodech>, 22. 3. 2018).

Kotous, Jan – Munková, Gabriela – Štefko, Martin (2013). *Obecné otázky sociální politiky* (Praha: Ústav státu a práva AV ČR).

KSČM (2018). *Kdo jsme a co chceme* (<https://www.kscm.cz/cs/nase-strana/kdo-jsume/kdo-jsume-co-chceme>, 26. 3. 2018).

KSČM (2017). *Volební program do PS 2017* (https://www.kscm.cz/sites/default/files/soubory/Program%20KS%C4%8CM/volebni_program_kscm_pro_volby_do_ps_pcr_2017.pdf, 25. 3. 2018).

Lidovky.cz (2016). *Průzkum: Voliče nejčastěji trápí mzdy, zdraví a doprava, migrace už ne*. 6. 6. 2016 (https://www.lidovky.cz/pruzkum-volice-nejcasteji-trapi-mzdy-zdravi-a-doprava-migrace-uz-ne-11i-zpravy-domov.aspx?c=A160605_212543_In_domov_ELE, 20. 4. 2018).

Lipset, Seymour M. – Rokkan, Stein (1967). *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspective* (New York-London: The Free Press & Collier-MacMillan Limited).

Mareš, Miroslav (2002). Česká republika. In: Fiala, Petr – Holza, Jan – Strmiska, Maxmilián, *Politické strany se střední a východní Evropě* (Brno: Masarykova univerzita v Brně).

Miroslav, Kalousek (2018). *O mně* (<https://www.miroslav-kalousek.cz/o-mne/>, 20. 4. 2018)

MY.TOP09 (2018). *Hodnotové desatero TOP09* (<https://www.top09.cz/proc-nas-volit/hodnotove-desatero/>, 25. 3. 2018).

MY.TOP09 (2017). *Volební program 2017* (<https://www.top09.cz/proc-nas-volit/volebni-program/volebni-program-2017/>, 25. 3. 2018).

Novák, Miroslav (2004). Stranický systém a typy vlád v České republice. In: Novák, Miroslav, Lebeda, Tomáš a kol. *Volební a stranické systémy. ČR v mezinárodním srovnání* (Dobrá Voda: Aleš Čeněk).

ODS (2018). *Stanovy občanské demokratické strany* (<https://www.ods.cz/o-nas/stanovy>, 20. 3. 2018).

ODS (2017). *ODS 2017* (<https://www.ods.cz/volby2017/program>, 20. 3. 2018).

Römmele, Andrea (1999). Cleavage Structure and Party Systems in East and Central Europe. In: Lawson, Kay – Römmele, Andrea – Karasimeonov, Georgi. *Cleavages, Parties, and Voters. Studies from Czech Republic, Hungary, Poland, and Romania* (Westport: Greenwood Publishing Group, Inc.).

Spáč, Peter (2013). *České strany a jejich kandidáti. Případ voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2010* (Brno: Masarykova univerzita).

STEM (2014b). *Ekonomická očekávání se zlepšují, narůstá optimismus*. 6. 11. 2014 (https://www.email.cz/download/k/DWZpWvxOvjBoLy1drSsvffs_X5gBDfAwsdZBcw6ovsboWCKbtV3623uO_dAHmoncoqYV6C4/2991_1786.pdf, 18. 4. 2018).

STEM (2014b). *Důvody pro volbu strany do Poslanecké sněmovny* (<https://www.stem.cz/duvody-pro-volbu-strany-do-poslanecke-snemovny/>, 20. 4. 2018).

Tomeš, Igor (2001). *Sociální politika. Teorie a mezinárodní zkušenost* (Praha: Socioklub).

Tomeš, Igor (2010). *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky* (Praha: Portál).

Von Beyme, Klaus (1985). *Political Parties in Western Democracies* (Aldershot: Gower).

Žižková, Jana – Krebs, Vojtěch (1997). *Základy sociální politiky* (Praha: Vysoká škola ekonomická).

Resumé

Every election to Chamber of Deputies are an important theme for the people who live in Czech Republic because they can decide which political party will lead this country in other four years. Political parties offer to people their political programmes where they can find the party's ideas and goals for Czech Republic and them too. For my work I selected six political parties which candidate in elections in 2013 and their success was above 5% limit and simultaneously which were also in elections in 2017.

This work is focused on socioeconomic themes which are very important especially for inhabitants. People want to live happy and satisfied lives without any problems and political parties can provide it to them through socioeconomic themes. Political parties know about it and their programmes are set up according to their needs. According the program and socioeconomic themes people can decide which political party they give preference.

At first part I was focusing on theoretical part which includes cleavages from Stein Rokkan. His theory was based on two revolutions and he created four types of cleavages. Cleavages are created on long problem which separated the society into two groups. On this base Klaus von Beyme qualified his typology of ideology families. He classified nine types but for my work I used just five of them because in Czech Republic there are relevant just these five. Every ideology family has his own characteristics characters. I analyzed only socioeconomic characters. On based of this ideology typology I analyzed concrete political parties. I wanted to assign every political party to ideology family with regard to socioeconomic themes. Every political party I assigned for ideology family instead of Hnutí ANO because it has no ideological heading. Summary political parties are in compliance with their ideologies and they hold their ideas in programmes too.